

JURIDISKA FAKULTETEN
vid Lunds universitet

Ola Espelund

Rekapitaliseringen av svenska kreditinstitut genom statligt stöd

- En studie om mekanismerna för
bankstöd samt möjligheterna för
enskilda till prövning och verkställighet
av återbetalning av statsstöd

Examensarbete
30 högskolepoäng

Handledare
Patrik Lindskoug

Förmögenhetsrätt / Konkurrensrätt / Bankrätt

Termin vt. 2009

Innehåll

SUMMARY	1
SAMMANFATTNING	3
FÖRORD	5
FÖRKORTNINGAR	6
1 INLEDNING	7
1.1 Bakgrund	7
1.2 Syfte	8
1.3 Frågeställning	8
1.4 Material och metod	8
1.5 Avgränsningar	9
1.6 Disposition	9
2 DEN FINANSIELLA MARKNADEN	11
2.1 Finanskrisen- "The Credit Crunch"	11
2.2 Ekonomiska mekanismer på finansmarknaden	12
2.2.1 Likviditet och prismekanismer	12
2.2.2 Kreditinstitutens roll	13
2.2.3 De svenska bankerna	14
2.3 Rättsliga ramar för kredit och säkerhet på finansmarknaden	14
2.3.1 Kreditavtal och ränta	14
2.3.2 Ogiltighet	15
2.3.3 Borgen såsom säkerhet	16
2.3.4 Proprieborgen och enkel borgen	17
2.3.5 Bankgaranti	17
2.3.6 Kreditgaranti	17
2.3.7 Uppsägning av borgensavtal	18
3 EG-FÖRDRAGETS STATSSTÖDSREGLER	19
3.1 Stödbegreppet enligt artikel 87.1 EGF	19
3.1.1 Stöd som ges av medlemsstaten eller med statliga medel	19
3.1.2 Gynna visst företag eller viss produktion	19
3.1.3 Påverkan på konkurrens och mellanstatlig handel	20

3.2	Definitionen av olagligt statstöd	20
3.3	Undantag från det principiella förbudet mot statliga stöd	21
3.4	Skyldigheten att underrätta Kommissionen om nya stöd	22
3.5	Genomförandeförbudets direkta effekt	23
3.6	Återbetalning av stöd	24
3.6.1	Underrättat olagligt stöd	24
3.6.2	Icke-underrättat kompatibelt stöd	25
3.6.3	Beloppet som ska återbetalas	26
3.6.4	Finansieringsmetoden	27
3.7	Undantag från återbetalningskravet	29
3.7.1	Legitima förväntningar	29
3.7.2	Preskriptionstid	29
3.8	Implementering av beslut om återkrav	30
3.8.1	Implementering enligt nationell lagstiftning	30
3.8.2	Den nationella domstolens roll	31
4	ENSKILD VERKSTÄLLBARHET AV STATSSTÖDSREGLERNA	33
4.1	Konkurrenters rättsskydd	33
4.2	Fullgörelsetalan	34
4.3	Fastställsetalan	35
4.4	Statliga fordringar i konkurs	36
5	LAGEN OM STATLIGT STÖD TILL KREDITINSTITUT	38
5.1	Stabilitetsstärkande åtgärder för det svenska finansiella systemet	38
5.2	Stödets mottagarkrets	38
5.3	Kapitaltäckningskrav	39
5.4	Stödformer	40
5.4.1	Stödlagens ramverk för stödformer	40
5.4.2	Statliga garantier	40
5.4.3	Kapitaltillskott	41
5.5	Villkor för stödet	41
5.6	Prövning i särskilda fall	42
5.7	Finansieringsmetoden	42
6	STÖDPROGRAMMEN	44

6.1	Lagstiftning kring stödprogrammen	44
6.2	Bankgarantiprogrammet	44
6.2.1	Anslutna institut	44
6.2.2	Generellt garantiavtal	44
6.2.3	Garanti för enskild skuldförbindelse	45
6.2.4	Programgaranti för låneprogram	46
6.2.5	Kommissionens inställning till det svenska bankgarantiprogrammet	46
6.2.6	Statliga garantier och statsstödsreglerna	48
6.3	Kapitaltillskottsprogrammet	50
6.3.1	Kapitalinjektion för solventa kreditinstitut	50
6.3.2	Kommissionens inställning till kapitaltillskottsprogrammet	50
6.3.3	Kapitaltillskott till Nordea	51
7	ANALYS OCH AVSLUTNING	53
7.1	Underättelseplikten och svenska bankstöd	53
7.2	Återbetalning av procesuellt olagliga stöd	54
7.3	Talerätten och bankstödet i konkurs	55
7.4	Stödprogrammets mekanismer	56
7.4.1	Bankgarantiprogrammet	57
7.4.2	Kapitaltillskottsprogrammet	58
7.5	Avslutande betraktelser	59
BILAGA A		61
BILAGA B		62
KÄLL- OCH LITTERATURFÖRTECKNING		63
RÄTTSFALLSFÖRTECKNING		68

Summary

The global financial crisis has led to a situation where the confidence for the financial market is risking to become seriously damaged. The decreased confidence for the bank sector on a global level has even led to financial difficulties for Swedish banks, even though they appeared to be comparatively liquid in an international context. Several Member States of the European Union, including Sweden, introduced an aid scheme for national banks in 2008, to increase the stability in the financial sector. The framework for the aid schemes were adopted in cooperation with the Commission, which had communicated guidelines regarding the State aid implications for the bank aid schemes.

The main principle is that State aids are prohibited, in accordance with article 87.1 EC, but exceptions can be granted according to article 87.2-3 EC. The Commission guidelines has stated that bank aid can be granted according to article 87.3 b since the financial crisis is a serious disturbance for the economy of the Member States. The standstill obligation in article 88.3 EC states that Member States are prohibited from implementing new aid without notifying the Commission. Any state measure will be unlawful if aid is implemented prior to the Commission's approval. Thereafter the Commission is required to take a decision to recover the illegal aid from the beneficiary. A decision regarding recovery of State aid must be implemented by national courts in accordance with national procedural law. As for Swedish procedural and bankruptcy law, some problems arise for competitors who wish to bring action to execute a recovery decision. Swedish law seems to be contrary to Community law concerning competitor's possibility to bring action and to execute the recovery decision in the event of the beneficiary's bankruptcy.

This thesis aims to examine the Swedish aid schemes, which concerns the bank guarantee scheme and the recapitalization scheme for fundamentally sound banks. Through the bank guarantee scheme the state enters, via the Swedish National Debt Office, into a guarantee agreement with a private credit agency. The state undertakes a guarantee liability for the debt commitments of the credit agency. By the recapitalization scheme for fundamentally sound banks the state injects capital in a credit agency. As compensation for the capital injection the state will receive share capital or hybrid capital in the beneficiary. The bank guarantee scheme and the recapitalization scheme has both been notified and approved by the Commission. However, competitors to the beneficiaries can bring actions for recovery of the aid. Community courts may then be able to examine the aid's compatibility with Community law again. The Swedish beneficiary credit agencies will be required to repay the aid if the Community courts find the aid to be illegal. Implications can also arise if new individual aid is granted under an existing scheme or if an aid scheme is altered. The new aid will be unlawful if the Commission is not notified, and the granted aid must

then be recovered. However, the *CELF* case limits the amount of recovery for unlawful aid to the interest of the aid. The rationale for this is that the actual advantage for procedural illegal aid is limited to the amount of interest. Nonetheless, the entire illegal aid must be repaid when it concerns substantial illegal aid.

Sammanfattning

Den globala finanskrisen har inneburit att förtroendet för finansmarknaden riskerar att allvarligt skadas. Det minskande förtroendet för banksektorn på ett globalt plan har även lett till finansierings- och upplåningsproblem för de svenska bankerna, trots att de förefaller relativt likvida i en internationell jämförelse. För att öka stabiliteten i finanssektorn införde Sverige under 2008, i likhet med flertalet av EU:s medlemsländer, omfattande stödpaket till banksektorn. Ramen för stödpaketet utarbetades i samarbete med Kommissionen, vilken kommunicerat riktlinjer vad gäller bankstödpaketet och EG:s statsstödsregler.

Enligt statsstödsreglerna finns det ett principiellt förbud mot statliga stödåtgärder i artikel 87.1 EGF. Emellertid kan undantag från detta förbud göras enligt artikel 87.2-3 EGF. Kommissionen har utgivit riktlinjer som stadgar att finanskrisen utgör en sådan allvarlig störning i medlemsstaternas ekonomi att bankstöd kan undantas enligt artikel 87.3 b EGF. Genomförandeförbudet i artikel 88.3 EGF innebär emellertid att medlemsstater är förhindrade att införa nya stöd utan att notifiera Kommissionen. Om ett stöd införs innan Kommissionen givit sitt godkännande blir stödåtgärden processuellt olaglig. Kommissionen är då skyldig att besluta om återbetalning av sådana olagliga stöd. Ett återbetalningskrav måste verkställas i nationella domstolar enligt nationell lagstiftning. Vad gäller svensk process- och konkursrätt uppstår vissa problem för konkurrenters möjlighet att få ett återkrav prövat och verkställt. Därmed förefaller svensk rätt strida mot gemenskapsrätten vad gäller konkurrenters talerätt samt möjlighet att verkställa ett återbetalningskrav avseende det olagliga stödet vid händelse av konkurs.

Denna uppsats undersöker det svenska stödpaketet som rör bankgaranti- respektive kapitaltillskottsprogrammet. Genom bankgaranti-programmet ingår staten, genom Riksgäldskontoret, garantiavtal med enskilda kreditinstitut. Genom garantiavtalet åtar sig staten ett borgensansvar för kreditinstitutets skuldförbindelser. Kapitaltillskottsprogrammet innebär att staten tillskjuter kapital till kreditinstitutet, mot att tillförsäkras ägande i form av aktier eller hybridkapital. Bankgaranti- och kapitaltillskottsprogrammet har notifierats och godkänts av Kommissionen. Emellertid kan en situation uppkomma som medför att en konkurrent till de stödmottagande bankerna väcker talan om återkrav av stödet. I sådana fall kan gemenskapsdomstolarna pröva frågan om stödets förenlighet med gemenskapsrätten på nytt. Om gemenskapsdomstolarna finner att stöden trots allt var olagliga måste de svenska kreditinstituten återbetala de

stödbelopp som givits. Om ett nytt enskilt stöd skulle ges, alternativt om en förändring i något av stödprogrammen sker, uppstår också komplikationer. För det fallet att Kommissionen inte notifieras om det nya stödet, blir det processuellt olagligt. I sådana fall kommer det att bli fråga om återkrav av stödbeloppet. EG-domstolen fastslog i *CELF*-fallet att ett återkrav av processuellt olagliga stöd endast omfattar räntan av det olagliga stödbeloppet. Detta beror på att den faktiska konkurrensfördelen vid processuellt olagliga stöd är begränsad till räntebeloppet. För materiellt olagliga stöd måste däremot hela stödbeloppet återbetalas.

Förord

Examensarbetet inledes med en internationell rättegångstävling, European Law Moot Court Competition (ELMC), där statliga stöd behandlades. Jag vill därför tacka Xavier Groussot, vår handledare i ELMC, samt mina lagkamrater Erik Brunsson, Thomas Nauta och Angelica Eriksson som till stor del bidragit till att jag erhållit en fördjupad kunskap inom EG- och statsstödsrätten. Vid semifinalen i Wales i mars kulminerade våra gemensamma ansträngningar.

Finanskrisen och bankstöden är för mig områden som är lika aktuella som intressanta. Den del av uppsatsen som behandlar statsstödsrätten bygger delvis på den artikel, "Recovery of Unlawful State Aid and Private Enforcement in Sweden" som jag författat. Jag vill således tacka Jaan Paju och Ulf Bernitz på Europarättslig Tidskrift för hjälpen vid publiceringen. Vad gäller den bankrättsliga delen vill jag rikta ett tack till Zoran Stambolovski på Mannheimer Swartling Advokatbyrå för vägledningen vid uppsatsens initierande skede. Jag vill vidare tacka Aino Bunge på Finansdepartementet för tillgänglighet och tillhandahållande av praktisk information om stödprogrammen.

Jag vill även tacka min handledare Patrik Lindskoug för all hjälp som jag har fått under uppsatstiden. Även min gode vän Anders Österling förtjänar ett tack för flexibiliteten med oppositionen.

Avslutningsvis vill jag tacka min flickvän Jennie Klingberg samt min mormor Anita Svensson för hjälpen med korrekturläsningen.

Lund 2009-07-24

Ola Espelund

Förkortningar

AB	Aktiebolag
CMLRev	Common Market Law Review
EC	European Communities
ECR	European Court Reports
EG	Europeiska Gemenskaperna
EGF	Fördraget om upprättandet av de Europeiska Gemenskaperna
ERT	Europarättslig Tidskrift
EstAL	European State Aid Law Quarterly
HD	Högsta Domstolen
LKSE	Lagen (2006:1371) om kapitaltäckning och stora exponeringar
NJA	Nytt Juridiskt Arkiv
PECL	Principles of European Contract Law
SBAB	Sveriges Bostadsfinansieringsaktiebolag
SEB	Skandinaviska Enskilda Banken Aktiebolag
SGECC	Study Group on a European Civil Code
Stödlagen	Lagen (2008:814) om statligt stöd till kreditinstitut
SvJT	Svensk Juristtidning
SOU	Statens Offentliga Utredning

1 Inledning

1.1 Bakgrund

Den globala finanskrisen är i realiteten en kreditkris som haft stor inverkan på lagstiftningen i EU och Sverige. Kreditkrisen initierades i amerikanska banker genom sub-prime lån på den inhemska bostadsmarknaden. Då det blev uppenbart att amerikanska bankers fordringar förlorat värde, p.g.a. förlorad återbetalningsförmåga hos låntagarna, drabbades bankernas likviditet allvarligt. Med tanke på de senaste decenniernas internationalisering av de finansiella sektorerna har svenska banker handlat värdepapper med kopplingar till den amerikanska bostadsmarknaden. Trots att de svenska bankerna föreföll relativt likvida i en internationell jämförelse riskerade de att drabbas av den globala förtroendekris för det finansiella systemet som rått sedan hösten år 2008.

Den 25 oktober 2008 kommunicerade EG-kommissionen riktlinjer till medlemsstaterna vad gäller statsstödsreglerna. Kommissionen medgav att stöd till banksektorn nu kunde undantas från fördragets principiella förbud mot statsstöd under artikel 87.3 b EGF, som åsyftar allvarliga störningar i en medlemsstats ekonomi.¹ Medlemsstaterna är enligt artikel 88.3 EGF skyldiga att underrätta Kommissionen om samtliga nya stöd och större förändringar i de stödscheman som redan implementerats. Om underrättelseplikten inte respekteras kan hela stödschemat bli klassificerat såsom olagligt, även om stödet godkänns i efterhand. Med tanke på att Sverige i hög grad underlåtit att notifiera Kommissionen om nationella stöd kan detta utgöra ett påtagligt problem för svenska stödåtgärder.²

För att säkra stabiliteten på finansmarknaden har Sverige, i likhet med flertalet av EU:s medlemsländer, infört omfattande stödpaket för de nationella bankerna. Ramverket för stödpaketen är lagen (2008:814) om statligt stöd till kreditinstitut (härefter kallad Stödlagen). I Stödlagen regleras bl.a. ramverket för bankgaranti- och kapitaltillskottsprogrammet.

Både bankgaranti- och kapitaltillskottsprogrammet har redan notifierats och godkänts av Kommissionen. Emellertid kan ett potentiellt underlåtande från svenska staten att underrätta Kommissionen om en förändring av

---

¹ Communication from the Commission - The application of State aid rules to measures taken in relation to financial institutions in the context of the current global financial crisis, OJ C 270, 25.10.2008, p. 8–14.

² U. Bernitz "Statsstödsrätten och Sverige: Hög Tid för Lojal Implementering?" ERT 2007 (3), s. 508.

stödschemat, alternativt att gemenskapsdomstolarna i efterhand förklarar stödschemat oförenligt med fördraget, medföra att stöden måste återbetalas. Eftersom stöden endast faller in under underrättelseplikten i artikel 87.1 EGF om de inte är affärsmässigt utformade, enligt marknadsinvesterarprincipen, skiljer sig troligen avtalet mellan stat och bank i en stödmässig kontext från ett mer affärsmässigt avtal. Det är således relevant med en mer grundlig undersökning av bankgaranti- och kapitaltillskottsprogrammets stödmekanismer.

1.2 Syfte

Syftet med uppsatsen är att undersöka vilka möjligheter en konkurrent har att väcka talan för att få en återbetalning av olagliga statsstöd prövad och verkställd i Sverige på ett generellt plan. Mer specifikt avser uppsatsen att utreda vilka möjligheter en konkurrent har att pröva och verkställa en återbetalning av stöden i bankgaranti- och kapitaltillskottsprogrammet. Vidare ämnar studien redogöra för de mekanismer i bankgaranti- och kapitaltillskottsprogrammet varigenom bankerna ges stöd av svenska staten.

1.3 Frågeställning

Vilka möjligheter har en konkurrent generellt att väcka talan för att få en återbetalning av svenska statsstöd prövad och verkställd och mer specifikt beträffande bankgaranti- och kapitaltillskottsprogrammet?

På vilket sätt är mekanismerna för bankstöd i bankgaranti- och kapitaltillskottsprogrammet uppbyggda?

1.4 Material och metod

I uppsatsen har jag valt att använda mig av en rättsdogmatisk metod. Således har jag fokuserat på lag, förarbete, rättspraxis och doktrin. Beträffande de civil- och bankrättsliga delarna av uppsatsen har framförallt svensk lag och doktrin använts. Vad gäller statsstödsfrågorna har större fokus lagts på gemenskapsrättsliga fördrag, förordningar, direktiv och tidskrifter. EG-domstolens domar har också en framträdande roll i den statsstödsrättsliga praxisen. Detta beror delvis på den gemenskapsrättsliga avsaknaden av bindande förarbeten. Mot bakgrund av uppsatsens EG-rättsliga kontext har jag även använt mig av riktlinjer från Kommissionen. Dessa riktlinjer är inte juridiskt bindande dokument men åsyftar att klargöra rättsläget, särskilt mot bakgrund av den omfattande rättspraxis som råder på statsstödsrättens område. Där dessa vägledningarna översatts till svenska har jag företrädesvis hänvisat till den svenska versionen.

Eftersom min uppsats till stor del behandlar bankernas roll i den finansiella likviditetskrisen har jag även till viss del använt mig av ekonomiska perspektiv och rapporter, i syfte att bättre åskådliggöra problemet. Även om dessa källor inte utgör rättskällor i snäv mening anser jag att det är viktigt att redogöra för dem för att läsaren ska få en bättre bakgrundförståelse till problemen som uppsatsen behandlar.

1.5 Avgränsningar

Uppsatsen behandlar rekapitaliseringen av svenska kreditinstitut genom bankgaranti- och kapitaltillskottsprogrammet. Ramverket i Stödlagen ger även möjlighet att ge stöd till banker i kris, t.ex. Carnegie-affären, men detta område kommer inte att behandlas i uppsatsen.

Syftet är inte att redogöra för huruvida stödprogrammen är materiellt korrekta utan fokus ligger på de processuella implikationerna. Någon djupare undersökning av huruvida bankgaranti- och kapitaltillskottsprogrammen är materiellt olagliga kommer således inte att genomföras. Dock måste en redogörelse för de materiella statsstödsreglerna genomföras för att öka läsarens förståelse för den gemenskapsrättsliga problematiken.

Vad gäller säkerhetsrätten är det enbart borgensansvaret som är relevant för de svenska bankstödåtgärderna. Därtill kommer även borgensliknande säkerhetsrätter som bankgarantier och kreditförsäkringar att undersökas. Någon genomgång av andra säkerheter kommer inte att genomföras.

1.6 Disposition

I kapitel två redogörs för uppkomsten av den finansiella kris som initierades av de amerikanska sub-prime lånen under 2008. Kapitlet behandlar även de ekonomiska mekanismerna på finansmarknaden samt bankernas roll i det finansiella systemet. Vidare redogörs för rättsliga aspekter på finansmarknaden, särskilt vad gäller kreditavtal och borgensliknande säkerheter såsom bank- och kreditgarantier.

Kapitel tre innehåller en genomgång av de gemenskapsrättsliga statsstödsreglerna. Statsstödsrätten är en del av konkurrensrätten och således också svensk rätt. Kapitlet undersöker både de processuella och materiella statsstödsbestämmelserna. Särskilt fokus ligger på återbetalningen av olagliga statsstöd och dess implementering genom nationell lagstiftning.

Det fjärde kapitlet undersöker konkurrenters möjlighet att pröva och verkställa återbetalningskrav av olagliga stöd i Sverige. Fokus ligger på enskildas rättsskydd och möjligheten för en konkurrent att pröva och verkställa ett åsidosättande av genomförandeförbudet i artikel 88.3 EGF. Kapitlet redogör för process- och konkursrättslig lagstiftning i förhållande till EG-rätten med fokus på eventuella implikationer mellan rättssystemen.

Det femte kapitlet innehåller en genomgång av ramverket för de svenska bankstöden, lagen om statligt stöd till kreditinstitut. Kapitlet redogör för lagens materiella bestämmelser och ramarna för stöden till svenska kreditinstitut.

I kapitel sex beskrivs de specifika stödprogrammen, bankgaranti- och kapitaltillskottsprogrammet. Här redogörs för de förordningar som ligger till grund för stödprogrammen. En särskild genomgång av de specifika avtalsmallarna för stödprogrammen ges också, i den mån de blivit offentliggjorda. Dessutom redovisas Kommissionens inställning till stödprogrammen.

Avslutningsvis utgör kapitel sju en analys- och avslutningsdel. I detta kapital besvaras de frågeställningar som redovisats i kapitel ett. Analysen behandlar initialt underrättelseplikten och genomförandeförbudets inverkan på svenska bankstöd för att därefter presentera specifika problem med talerätt och återbetalning av statsstöd vid konkurs. Därefter redogörs för stödprogrammets mekanismer. Slutligen redovisas ett antal avslutande betraktelser.

2 Den finansiella marknaden

Detta kapitel syftar till att ge läsaren en bakgrund till bankstödens uppkomst samt de ekonomiska och rättsliga ramar som kringgärdar finansmarknaden. För att ge uppsatsen en praktisk prägel beskrivs först den finanskris som medfört att bankstöden genomförts. Därefter redogörs för de ekonomiska aspekter på den finansiella marknaden som påverkat finanskrisens utformning. Slutligen beskrivs hur de rättsliga ramarna har inverkat på finanskrisen och bankstödens utformning.

2.1 Finanskrisen- "The Credit Crunch"

Den amerikanska sub-prime krisen inleddes under år 2008 och har haft omfattande påverkan på den globala finansmarknaden. Även den europeiska och svenska marknaden har drabbats av den globala instabiliteten. Effekten har blivit att flertalet företag har gjort förluster, vilket medfört att låneräntorna stigit, något som försvårat företagens möjlighet att anskaffa kapital. Ett sub-prime lån är en försträckning som ges till en högre räntesats än traditionella lån, vilket beror på att gäldenären generellt har en låg kreditvärdighet. Mot bakgrund av den höga risken för att återbetalningen av fordran uteblir medför dylika försträckningar en stor kreditrisk för det institut som agerar borgenär. Den långtgående spiralen av ökande bostadspriser i USA under 2000-talet gjorde sub-prime lånen mycket attraktiva. Återbetalningen av lånen säkrades i regel genom att bostaden eller annan egendom utgjorde pant. Sub-prime krisen startade med fallande huspriser i USA, en så kallad bostadsbubbla. Refinansiering försvårades och antalet återbetalningar av lån som uteblev ökade dramatiskt vid enbart ett måttligt fall av bostadspriserna.³

I första skedet påverkades bankerna och andra finansiella institutioner av kapitalförluster, beroende på den vikande återbetalningsförmågan hos hushållen och de fallande priserna på bostadsmarknaden. Eftersom en relativt stor andel av lånen hade värdepapperiserats⁴ spred sig kreditriskerna till de finansinstitut som investerat i lånen genom att rätten till panten överlåtits. När värdet av panten sjönk gjorde de finansiella

---

³ "The credit crunch: Postcards from the ledge". (2007) *The Economist*.
http://www.economist.com/opinion/displaystory.cfm?story_id=10334574, 2009-05-11.

⁴ Värdepapperisering, eng. securization, innebär att den ursprunglige långivaren säljer sina fordringar till ett bolag som finansierar köpet genom att ge ut värdepapper. Generellt avser sådana fordringar bostadslån men även billån och kreditkortsfordringar har värdepapperiserats. Angående innebörden av värdepapperisering se Afrell et al, *Lärobok i kapitalmarknadsrätt*, 1998, s. 74f.

investeringarna stora kapitalförluster. Den instabila finansiella situationen tvingade långgivare att antingen minska låneaktiviteten eller att höja räntesatsen, d.v.s. prissättningen för lånen. Följdeffekten blev att flertalet företag fick svårt att anskaffa kapital genom utgivande av företagsobligationer. Dyliga lån blev mycket kostsamma, om det överhuvudtaget fanns någon intresserad långgivare som var benägen att ta kreditrisken. Därmed påverkades likviditeten på den finansiella marknaden negativt.⁵ Sub-prime krisen ledde till en panikartad situation på den finansiella marknaden vilket framtvängde att flertalet investerare flyttade sina investeringar från riskabla pantsatta lån och osäkra aktier till varor som hade en mer stabil prissättning.⁶ Beroende på den ökande internationaliseringen av finansmarknaden och dess kapitalflöden spreds kreditförlusterna även utanför USA. Osäkerheten om den framtida utvecklingen har gjort det svårt att avyttra finansiella instrument med koppling till den amerikanska bostadsmarknaden.⁷ Det är mot denna bakgrund som de statliga bankstödspaketet, vilka redogörs för i avsnitt 5 och 6, bör förstås.

2.2 Ekonomiska mekanismer på finansmarknaden

2.2.1 Likviditet och prismekanismer

En fungerande finansmarknad kännetecknas av hög marknadslikviditet och möjligheten för marknaden att bestämma priset på det specifika värdepappret, s.k. *price discovery*. När likviditeten på marknaden minskar, d.v.s. antalet transaktioner blir färre, kan den finansiella marknaden inte lika effektivt bestämma priset på de finansiella instrumenten. En illikvid marknad kännetecknas av hög spridning mellan köp- och säljpriset på instrumenten, låg omsättning på handeln och låg priselasticitet. Generellt fungerar marknaden bättre på statsskuldväxlar och räntepapper, då handeln med dessa instrument är mer frekvent. Sämst fungerar prissättningen på aktier med låg omsättning, företrädesvis mindre aktiebolag. När marknaden förlorar sin möjlighet till effektiv prissättning av de finansiella instrumenten faller, ökar spridningen mellan köp- och säljpriset.⁸

---

⁵ Bernanke, B. S. The Economic Outlook. (2008) *Federal Reserve Bank of the United States*, <http://www.federalreserve.gov/newsevents/testimony/bernanke20080117a.htm>, 2009-05-11.

⁶ MacWhirter "Mother of all bubbles prepares to burst". (2008) Sunday Herald, <http://www.sundayherald.com/display.var.2104855.0.0.php?utag=26270>, 2009-05-05.

⁷ Prop. 2008/09:61, s. 18.

⁸ Så kallat buy-sell spread.

Detta leder till ökade kostnader för att utfärda företagsobligationer, något som försvårar företagens möjlighet till kapitalanskaffning.⁹

2.2.2 Kreditinstitutens roll

Bankernas och kreditinstitutens roll i det finansiella systemet är att överföra kapital mellan ekonomiska aktörer för att underlätta investeringar och sparande. Bankerna ska omfördela kapital från de hushåll och företag som har kapitalöverskott till dem som har underskott. Genom att sammankoppla investerare kan transaktionskostnaderna minskas. Vidare ska bankerna och kreditinstituten begränsa och omfördela riskerna effektivt. En annan viktig uppgift är att tillhandahålla transaktionskanaler, vilket är en förutsättning för en fungerande ekonomi.¹⁰

För att den finansiella marknaden ska fungera effektivt krävs att det finns ett förtroende för finansmarknadens aktörer. Särskilt viktigt är förtroendet för de finansiella institutens betalningsförmåga och likviditet. Om likviditeten i finansinstitutens upplåningsinstrument minskar, t.ex. för bankcertifikat eller bostadsobligationer, sprids en osäkerhet kring institutens solvensförmåga. Detta kan i sin tur leda till en minskad efterfrågan på de finansiella instrumenten och därmed sjunkande priser. Bristande förtroende för finansinstituten kan leda till att finansmarknaderna slutar fungera effektivt. Ett sjunkande värde på finansinstrumenten kan dessutom leda till solvensproblem i balansräkningarna.¹¹

På senare tid har nya finansiella innovationer framkommit, som underlättat finansmarknadens riskhantering, exempelvis finansiella produkter som optioner¹², terminer¹³ och swappar¹⁴. Dessutom har nya aktörer tillkommit, såsom exempelvis förvaltare för hedgefonder och riskapitalbolag. Den

---

⁹ Hunt & Terry, *Financial institutions and markets*, 2005.

¹⁰ Falkman, *Bankrörelse- Risker och riskhantering i banker*, 2002, s. 258f.

¹¹ Prop. 2008/09: 61, s. 19ff.

¹² En option är ett värdepapper som ger innehavaren en rättighet att inom en tidsperiod, alternativt vid en bestämd tidpunkt, köpa en specifik tillgång till ett förutbestämt pris. Innehavaren är emellertid inte skyldig att köpa tillgången. Tillgången kan exempelvis vara en råvara, aktie, obligation eller valuta. Se https://www.riksgalden.se/templates/RGK_Templates/WordPage_1457.aspx, 2009-06-02.

¹³ En termin ger liksom en option innehavaren rättigheten att vid en framtida tidpunkt köpa en tillgång till ett bestämt pris. Skillnaden mellan de två derivaten är att båda parterna är skyldiga att fullfölja ett terminsavtal. Stumtals används även det engelska uttrycket *futures*. Se https://www.riksgalden.se/templates/RGK_Templates/WordPage_1488.aspx, 2009-06-02.

¹⁴ Med en swapp kontrakterar två parter för att i framtiden genomföra betalningar till varandra. Detta görs enligt vissa villkor för att parterna ska byta risk sinsemellan. Se https://www.riksgalden.se/templates/RGK_Templates/WordPage_1486.aspx, 2009-06-02.

teknologiska utvecklingen har också medfört att riskbedömningen blivit mer komplex. I denna situation har flertalet banker utvecklats till att bli riskhanterare snarare än att tillhandahålla likviditet och finansiering. Även större bankers riskbedömningar har sålunda blivit mer komplex.¹⁵

2.2.3 De svenska bankerna

Ur ett internationellt perspektiv är de svenska bankerna solida och uppfyller kapitaltäckningskraven. Exponeringen mot den amerikanska bolånemarknaden har varit relativt begränsad.¹⁶ Emellertid har den ökande internationaliseringen av finansmarknaden bidragit till att sprida osäkerheten som härstammar från den amerikanska bostadsmarknaden. Därför har blott en mycket liten exponering mot denna marknad gjort att osäkerheten kring bankernas solvens ökat, varför också lånekostnaderna ökat. Det minskade förtroendet för bankerna har lett till att interbankräntorna ökat¹⁷, varpå finansieringskostnaderna vuxit för bankerna. För att täcka denna ökande kostnad måste bankerna överföra kostnaderna till sina kunder, genom ökande räntesatser för företag och hushåll. Kreditgivningen har också blivit mer restriktiv.¹⁸

2.3 Rättsliga ramar för kredit och säkerhet på finansmarknaden

2.3.1 Kreditavtal och ränta

Såsom redogjorts för i avsnitt 2.1 hade de kreditavtal som gavs med undermålig säkerhet en avsevärd påverkan på den finansiella krisens uppkomst. Ett kreditavtal innebär att kreditgivaren (borgenären) erbjuder kredittagaren (gäldenären) en summa likvida medel. Ett kreditavtal består ofta av ett banklån där en bank eller kreditinstitut lånar ut kapital till kredittagaren, som kan vara både en juridisk (även en annan bank) eller fysisk person. Ofta upplånar icke-finansiella företag kapital för investeringar medan kreditinstitut upplånar kapital för att trygga sin likviditetsbas.¹⁹ Kredittagaren ålägges en skyldighet att, förutom att återbetala det kapital som ställts till förfogande, erlägga ränta till kreditgivaren. Genom att ställa kapital till förfogande riskerar kreditgivaren att kredittagaren inte kan återbetala lånet (*kreditrisk*). Kreditrisken beror på att kredittagarens ekonomiska ställning kan försämrans, vilket medför att denne blir insolvent

---

¹⁵ Prop. 2008/09: 61, s. 19ff.

¹⁶ Finanssektorns stabilitet, Finansinspektionen, rapport 2008:18.

¹⁷ Interbankräntan STIBOR (Stockholm Inter Bank Offered Rate) är den ränta bankerna tar ut när de lånar kapital sinsemellan.

¹⁸ Prop. 2008/09:61 s. 20f.

¹⁹ Ramberg, *Kontraktstyper*, 2005, s. 165.

eller i värsta fall går i konkurs. Risken för lånet varierar även beroende på kredittagarens avsikt med försträckningen. Därför varierar räntan beroende på om lånet avser en investering eller ren konsumering. Utgångspunkten är att räntan utgör priset för den risk kreditgivaren åtar sig för att låna ut kapitalet. En hög risk att kredittagaren inte kommer att kunna återbetala lånet genererar i en hög räntesats. Räntheprissättningen beror till viss del även på det allmänna ränteläget. I perioder med högre ekonomisk osäkerhet tenderar kreditgivarna att ta högre avgifter för krediterna, d.v.s. en högre räntesats.²⁰

Vid ett kommersiellt kreditavtal består prissättningen av lånet vanligen av tre huvudkomponenter; marginalen, inter-bankräntan och obligatoriska kostnader. De obligatoriska kostnaderna är kostnader som varierar över tid enligt en avtalad kostnadsformel som i regel tillhandahålls av en kreditmarknadsorganisation och kan sägas utgöra en form av handelsbruk vid låneavtal.²¹ Beträffande inter-bank räntan så kan STIBOR (Stockholm Inter Bank Offered Rate) användas i svenska avtal. STIBOR är den dagliga referensräntan och är uträknad som ett medeltal av de räntor som kreditinstituten inbördes ställer till varandra för utlånande i svenska kronor.²² I internationella kommersiella låneavtal används ofta LIBOR-London Inter Bank Offered Rate. Räntan som är applicerbar på avtalet är den s.k. *screen rate*, d.v.s. den ränta som gäller vid det specifika tillfället.²³

2.3.2 Ogiltighet

I likhet med andra avtal kan ett kreditavtal ogiltigförklaras enligt Avtalslagens bestämmelser.²⁴ Det är särskilt bestämmelsen i 31 § som aktualiseras, d.v.s. reglerna om ogiltighet. En låntagare som är i stort behov av likvida medel kan komma att utnyttjas av en mindre nogräknad kreditgivare. Det kan röra sig om avtalsvillkor som medför hög ränta samt kostsamma straffavgifter vid dröjsmål. Ett problem med ogiltighetssanktionen är att låntagaren tvingas återbetala lånet med omedelbar verkan. Detta är problematiskt, särskilt om ogiltigheten beror på kreditgivaren, eftersom låntagaren vid ogiltighet inte erhåller det

---

²⁰ Ramberg, s. 165.

²¹ Se Multicurrency Revolving Facility Agreement, Januari 2009, Loan Market Association. Denna standardmall för kommersiella låneavtal stadgar vilka komponenter som prissättningen av lånet består av.

²² <http://www.riksbank.se/templates/stat.aspx?id=16738>, 2009-05-13.

²³ Se Multicurrency Revolving Facility Agreement, Januari 2009, Loan Market Association. Se också <http://www.bbalibor.com/bba/jsp/polopoly.jsp?jsessionid=a2FNUslDW6Me?d=1621>, 2009-05-13.

²⁴ Lag (1915:218) om avtal och andra rättshandlingar på förmögenhetsrättens område, hädanefter benämnd Avtalslagen.

eftersträvade kapitalet. För låntagaren är det sannolikt mer fördelaktigt att försöka jämka avtalet enligt Avtalslagens 36 §, eftersom denne då inte bestraffas för ett fel som kreditgivaren varit ansvarig för.²⁵

2.3.3 Borgen såsom säkerhet

Om kreditgivaren inte känner sig tillfreds med kredittagarens återbetalningsförmåga eller återbetalningsvilja, kan denne kräva säkerhet för lånet. Otillräcklig säkerhet vid kreditavtal var en av de orsaker som ledde till finanskrisens uppkomst, se avsnitt 2.1. Kreditgivaren kräver oftast någon form av säkerhet för att låna ut kapital. Ett löfte från kredittagaren om återbetalning har inget större affärsmässigt värde, även om det är civilrättsligt bindande. En säkerhet kan bestå av pant i fast eller lös egendom, alternativt en företagsinteckning. En säkerhet kan även bestå av ett borgensåtagande från tredje man (borgensmannen), där borgensmannen garanterar betalning av borgenärens (kredittagaren) skuld. Borgen är en säkerhet som ofta används då gäldenären saknar tillgångar att pantsätta. Ett borgensavtal innebär att en borgensman ställer säkerhet för gäldenärens (kredittagaren) räkning, om gäldenären inte betalar tillbaka lånet. Det rör sig således om tre olika avtalsförhållanden. Det primära förhållandet är kreditavtalet mellan borgenären (kreditgivaren) och gäldenären (kredittagaren). Sekundärt är borgensavtalet mellan gäldenären och borgensmannen. Slutligen råder även ett avtalsförhållande mellan borgenären och borgensmannen, även om dessa parter ofta inte uttryckligen slutit ett ömsesidigt avtal.²⁶

Reglerna om borgen återfinns i Handelsbalkens (1736:0123 2) 10 kap. 8-12 §§. Ofta regleras borgen i standardiserade klausuler i bankernas avtalsbaser, vilket ger uttryck för en form av handelsbruk. Inte sällan är borgensklausuler ensidigt utformade, varvid det kan uppstå situationer där föreskrifter i ett borgensavtal bör jämkas eller åsidosättas, till borgensmannens fördel.²⁷ Borgensmannen har ett regressanspråk mot gäldenären om en situation skulle uppkomma som innebär att borgensansvaret måste uppfyllas och därmed att borgensmannen måste täcka gäldenärens skuld till borgenären.²⁸ Enligt SGECC Personal Security 2.14 krävs ingen särskild klausul i avtalet för att en sådan regressrätt ska uppkomma.

---

²⁵ Ramberg, s. 168.

²⁶ Ibid, s. 194.

²⁷ Ibid, s. 196

²⁸ Ibid.

2.3.4 Proprieborgen och enkel borgen

Svensk rätt skiljer mellan proprieborgen och enkel borgen. Enligt Handelsbalken 10 kap. 8 §, måste kreditgivaren vid enkel borgen först försöka förmå kredittagaren att uppfylla sina förpliktelser innan denne kan kräva att borgensmannen uppfyller sitt borgensåtagande. Detta förfarande är inte nödvändigt vid proprieborgen. Enligt Handelsbalken 10 kap. 9 § innebär ett proprieansvar att kreditgivaren kan vända sig direkt till borgensmannen och kräva fullgörelse, innan denne försökt kräva fullgörelse av kredittagaren. Borgensåtaganden kan vara begränsat till specifika belopp. Oftast gäller borgensansvaret emellertid för ett specifikt åtagande gentemot en särskild kreditgivare.²⁹ Borgensåtagandet innefattar även räntor och administrationskostnader som gäldenären inte erlagt. Borgensavtalet kan också vara en s.k. *global guarantee*, vilken täcker alla gäldenärens skulder gentemot den specifika kreditgivaren. Det är problematiskt för borgensmannen att bestämma vidden av en sådan generell borgen. En global guarantee innebär därmed en stor risk för borgensmannen. Om inget annat avtalats är dock borgensåtagandet accessoriskt till huvudförpliktelsen.³⁰

2.3.5 Bankgaranti

Med en bankgaranti garanterar banken gäldenärens förpliktelser gentemot borgenären. Bankgarantin är rent affärsmässig och utställs mot ersättning. Om gäldenären inte fullgör sina förpliktelser enligt avtalet, får borgenären en fordran gentemot banken. Begreppet bankgaranti är relativt vitt och kan omfatta garanti för lån, betalning, kontrakt o.s.v. Bankgarantier är nära sammankopplade med borgen men inte alla bankgarantier utgör borgensförpliktelser. Hur garantin ska tolkas beror på garantiavtalet och dess syfte. För tolkningen är det också viktigt hur själva garantimeningen är utformad.³¹

2.3.6 Kreditgaranti

En kreditgaranti är en borgensliknande säkerhetsrätt som utfärdas för att skydda kreditgivaren vid en vanlig låneutgivning. Kreditgarantin utfärdas i likhet med en försäkring. Då kreditgivaren tecknar en försäkring till förmån för sig själv får denne en tillfredsställande garanti för de låneförbindelser som utfärdats. I affärsmässiga förhållanden sker riskspridningen genom att försäkringsbolaget återförsäkrar de risker som tas. Garantin är en form av proprieborgen för vilken försäkringsgivaren uttar en avgift.³² Rättsligen är

---

²⁹ Wallin, *Borgen och tredjemanspant*, 2002, s. 30f.

³⁰ Ramberg, s. 198f.

³¹ Ingvarsson, *Borgensliknande säkerhetsrätter*, 2000, s. 120f.

³² *Ibid*, s. 156.

det tveksamt om kreditgarantin verkligen är en försäkring, då alla yttre tecken gör att den kan likställas med, och därmed bör behandlas som, ett borgensåtagande.³³

2.3.7 Uppsägning av borgensavtal

Ett borgensåtagande kan vara både tidsbegränsat och obegränsat i tid. Ett tidsobegränsat borgensåtagande borde kunna sägas upp vid vilken tidpunkt som helst med skäligt förebud.³⁴ Det finns inget stöd i förarbeten eller rättspraxis för att ett borgensåtagande som inte tidsbegränsats skall gälla till dess att kredittagaren uppfyllt sina förpliktelser gentemot kreditgivaren. Av affärsmässiga skäl ligger det i kreditgivarens intresse att tillse att borgensavtalet fortlöper, i annat fall löper han risk att stå utan säkerhet för kreditrisken som låneavtalet innebär. Kreditgivaren har emellertid möjlighet att återkalla krediten i förtid om borgensavtalet upphör. Skälig uppsägningstid av borgensavtalet gäller om inget annat avtalats.³⁵ Kommersiella borgensåtaganden omfattas av den allmänna preskriptionstiden på tio år, enligt Preskriptionslagen (1981:130) 2 § 1 st.

---

³³ Ibid, s. 158.

³⁴ Principles of European Contract Law (PECL) 6:109.

³⁵ Ramberg, s. 201.

3 EG-fördragets statsstödsregler

3.1 Stödbegreppet enligt artikel 87.1 EGF

En åtgärd utgör ett statsstöd enligt EG-fördragets mening om den uppfyller de fyra kumulativa kriterierna i artikel 87.1 EGF. Definition av statsstöd i artikel 87.1 EGF lyder:

Om inte annat föreskrivs i detta fördrag, är stöd som ges av en medlemsstat eller med hjälp av statliga medel, av vilket slag det än är, som snedvrider eller hotar att snedvrیدا konkurrensen genom att gynna vissa företag eller viss produktion, oförenligt med den gemensamma marknaden i den utsträckning det påverkar handeln mellan medlemsstaterna.

Ett stöd som uppfyller de kumulativa kriterierna i artikel 87.1 EGF måste meddelas Kommissionen, enligt artikel 88.3 EGF.

3.1.1 Stöd som ges av medlemsstaten eller med statliga medel

För att en åtgärd ska klassificeras som ett statsstöd krävs i princip att det rör sig om en kostnad för statens finanser. EG-domstolen har uttalat sig om att det inte är tillräckligt att det rör sig om en statlig åtgärd varigenom näringsidkare ålägges att utge en ekonomisk fördel till andra näringsidkare.³⁶ Inte heller nationell lagstiftning varigenom utländska sjöfarare undslipper att teckna nationella kollektivavtal ses som ett stöd med statliga medel.³⁷ Det måste alltså på något sätt innefatta en överföring av statliga medel till stödmottagaren.

3.1.2 Gynna visst företag eller viss produktion

Det rekvisit i artikel 87.1 EGF som i regel är mest svårbedömt är huruvida åtgärden gynnar ett visst företag eller viss produktion. Rekvisitet brukar benämnas *selektivitetskriteriet* och innebär att det måste föreligga en selektiv fördel för en enskild näringsidkare eller en grupp av näringsidkare. EG-domstolen har definierat stödbegreppet vitt och ansett att det inte bara

---

³⁶ Mål C-379/98 *Preussen Elektra* [2001] ECR I-2099. Se även Jan A. Winters "Re(de)fining the Notion of State Aid in Article 87(1) of the EC Treaty" CMLRev (41) 2004 s. 480.

³⁷ Mål C-72 & 73/91 *Sloman Neptun* [1993] ECR I-887.

omfattar positiva fördelar utan även varierande åtgärder som medger en sänkning av kostnader som normalt hade inkluderats i stödmottagarens budget.³⁸ Exempelvis kan en skattelättnad försätta stödmottagaren i en fördelaktigare situation än övriga skattebetalare, vilka inte uppfyller kravet för att erhålla skattelättnaden ifråga. Det är således oväsentligt för uppfyllandet av selektivitetskriteriet huruvida fördelen består i en faktisk stödutbetalning eller en skuldbefrielse.³⁹ Syftet med artikel 87 EGF är att förhindra att handeln mellan medlemsstaterna påverkas av förmåner som beviljats av de offentliga myndigheterna och som i olika former snedvrider eller hotar att snedvrیدا konkurrensen genom att gynna vissa företag eller viss produktion. Artikel 87 EGF tar sålunda ingen hänsyn till orsaken eller syftet med de aktuella åtgärderna, utan definierar dem i förhållande till verkningarna.⁴⁰ För att uppfylla selektivitetskravet krävs att stödmottagaren ska gynnas, genom att åtnjuta ekonomiska fördelar som denne inte skulle ha erhållit enligt normala marknadsmässiga villkor.⁴¹

3.1.3 Påverkan på konkurrens och mellanstatlig handel

Risken för konkurrenssnedvridning och påverkan på mellanstatlig handel är de två rekvisiten i artikel 87.1 EGF som i regel väcker minst problem vid den praktiska tillämpningen. Dessa rekvisit behandlas ofta av EG-domstolen tillsammans. Kraven för att passera gränsen för kriteriernas uppfyllande är relativt lågt ställda, då det är tillräckligt att ett stöd potentiellt riskerar att snedvrیدا konkurrensen och påverka handeln mellan EU:s medlemsstater. Det måste således inte föreligga någon faktiskt snedvridning eller påverkan, enbart själva risken är tillräcklig för uppfyllandet av kriterierna. Om ett statligt finansiellt stöd förstärker ett företags ställning, i förhållande till andra konkurrerande företag i handeln inom gemenskapen, skall den mellanstatliga handeln anses påverkas av stödet.⁴²

3.2 Definitionen av olagligt statstöd

Olagligt statsstöd definieras i förordning 659/1999 (hädanefter benämnd ”processförordningen”) som nytt stöd som införs i strid mot artikel 88.3 EGF.⁴³ Den definitionen omfattar stöd som implementeras utan att

---

³⁸ Mål 30/59 *Gezamenlijke Steenkolenmijnen in Limburg mot High Authority* [1961] ECR 1.

³⁹ J. Winters, s. 488.

⁴⁰ Mål 173/73 *Kommissionen mot Italien* [1974] ECR 709 p. 12.

⁴¹ Mål C-39/94 *SFEI* [1996] ECR I-3547, p. 60.

⁴² Mål 730/79 *Philip Morris* [1980] ECR 2671, p. 11-12.

⁴³ Rådets förordning (EG) nr 659/1999 av den 22 mars 1999 om tillämpningsföreskrifter för artikel 93 (numer artikel 88) i EG-fördraget, OJ L 83, 27.3.1999, s. 1-9, artikel 1(f).

Kommissionen underrättats. Definitionen av olagligt statsstöd omfattar även situationen när stöd har underrättats Kommissionen men implementeras under den inledande eller formella undersökningsprocessen, före Kommissionens godkännande.⁴⁴ Enligt artikel 14 i processförordningen är Kommissionen skyldig att beordra medlemsstaten att återkräva olagligt stöd, om detta inte står i strid med en allmän princip i gemenskapsrätten. Eftersom olagligt stöd måste återbetalas blir definitionen av sådant stöd betydelsefullt. Lagligt stöd behöver normalt inte återbetalas, men ett existerande (lagligt) stöd kan under vissa omständigheter bli föremål för återbetalning, även om detta vid en första anblick förefaller stå i strid med processförordningen.⁴⁵ Om Kommissionen beslutar att ett existerande stöd inte längre är kompatibelt med EGF kan inte ens den lagliga implementeringen av stödet rättfärdiga en förlängning av stödåtgärden. Alla utbetalningar gjorda efter Kommissionens negativa beslut måste då återbetalas.⁴⁶ Det kan också bli fråga om återbetalning av ett lagligt stöd om stödet missbrukas.⁴⁷ Ett missbruk kan föreligga om stödet inte används av stödmottagaren till det ändamål som åtgärden åsyftade att stödja.

3.3 Undantag från det principiella förbudet mot statliga stöd

Enligt artikel 87.1 EGF finns det ett principiellt förbud mot statliga stöd. Ett stöd kan emellertid undantas från detta förbud enligt artiklarna 73, 87.2 och 87.3 EGF samt blockundantagen. De undantag som är tillämpliga på de svenska bankstöden är artikel 87.3 EGF, framförallt punkt b och c enligt nedan.

Artikel 87.3 EGF stadgar:

Som förenligt med den gemensamma marknaden kan anses:

- a. Stöd att främja den ekonomiska utvecklingen i regioner där levnadsstandarden är onormalt låg eller där det råder allvarlig brist på sysselsättning,*
- b. Stöd för att främja genomförandet av viktiga projekt av gemensamt europeiskt intresse eller för att avhjälpa en allvarlig störning i en medlemsstats ekonomi,*
- c. Stöd för att underlätta utveckling av vissa näringsverksamheter eller vissa regioner, när det inte påverkar handeln i negativ riktning i en omfattning som strider mot det gemensamma intresset,*

---

⁴⁴ Hancher et al, *EC State Aids*, 2006, s. 666.

⁴⁵ Se artikel 1(f) och 14(1) av processförordningen.

⁴⁶ Artikel 17 och 18 av processförordningen. Se även Hancher et al, s. 668f.

⁴⁷ Artikel 16 av processförordningen.

- d. Stöd för att främja kultur och bevara kulturarvet, om sådant stöd inte påverkar handelsvillkoren och konkurrensen inom gemenskapen i en omfattning som strider mot det gemensamma intresset,*
- e. Stöd av annat slag i enlighet med vad rådet på förslag från Kommissionen kan komma att bestämma genom beslut med kvalificerad majoritet.*

Kommissionen har utfärdat ett flertal bestämmelser som preciserar undantaget i artikel 87.3 EGF. När det gäller undantaget i artikel 87.3 c EGF har Kommissionen utfärdat riktlinjer för statligt stöd till undsättning av företag i svårigheter.⁴⁸ Kommissionen kan godta sådana stöd för att undvika sociala problem om det inte påverkar handeln i en negativ riktning och som strider mot det gemensamma intresset. Det rör sig här om akuta undsättningsstöd som kan ges till företag i maximalt sex månader genom garantier eller lån. Dylika stöd måste begränsas till det minst nödvändiga och medlemsstaten måste säkerställa att konkurrensen inte otillbörligen snedvrids.⁴⁹

Mot bakgrund av den finansiella krisen har Kommissionen även utfärdat en vägledning för statsstöd med syfte att motverka systemkriser. Den juridiska grunden för undantaget är artikel 87.3 b EGF, d.v.s. stöd för att avhjälpa en allvarlig störning i en medlemsstats ekonomi. Garantier och stöd för återkapitalisering av banker kan således utformas av medlemsstaterna. För att Kommissionen ska godkänna dylika stödprogram måste urvalet av stödmottagare ske på objektiva och icke-diskriminerande grunder. Kapitallåntillskotten ska vidare vara begränsade till minsta möjliga belopp och existera under så kort tid som möjligt. Villkoren måste förenas med en kostnad för stödmottagaren. En adekvat ersättning kan utgöras av preferensaktier. Medlemsstaterna är skyldiga att utvärdera garantierna efter sex månader och då på nytt meddela Kommissionen.⁵⁰

3.4 Skyldigheten att underrätta Kommissionen om nya stöd

Artikel 1(a) i processförordningen definierar stödbegreppet såsom åtgärder som uppfyller kriterierna i artikel 87.1 EGF. Enligt artikel 88.3 EGF och artikel 2.1 i processförordningen har medlemsstaterna en skyldighet att

---

⁴⁸ Gemenskapens riktlinjer för statligt stöd för undsättning och omstrukturering av företag i svårigheter, OJ C 244, 1.10.2004.

⁴⁹ Ibid.

⁵⁰ Communication from the commission — Temporary Community framework for State aid measures to support access to finance in the current financial and economic crisis, OJ C 83/01, 7.4.2009.

notifiera Kommissionen om alla planer på att tilldela nytt stöd. Skyldigheten att underrätta enligt artikel 88.3 EGF är därför identisk med definitionen av stöd i artikel 87.1 EGF.⁵¹ Skyldigheten att notifiera Kommissionen om stödåtgärden innan den implementeras är tänkt att möjliggöra för Kommissionen att besluta huruvida man ska initiera den formella undersökningsprocessen, såsom definierad i artikel 88.2 EGF.⁵² Det enda undantaget från notifiering är för *de minimis* stöd, eftersom sådana åtgärder inte märkbart påverkar handeln mellan medlemsstaterna och därför faller utanför definitionen av stöd enligt artikel 87.1 EGF.⁵³

Nya stöd innefattar även förändringar av existerande stöd.⁵⁴ För att ett existerande stöd ska omvandlas till ett nytt stöd krävs att förändringen påverkar den faktiska substansen av det ursprungliga schemat.⁵⁵ En ökning av den ursprungliga budgeten med upp till 20 procent anses inte vara en sådan förändring i det existerande stödschemat att notifiering krävs.⁵⁶ Dessutom är det endast förändringen som sådan som ska definieras som ett nytt stöd, det existerande stödet ses hursomhelst inte som ett nytt stöd.⁵⁷

Skyldigheten att notifiera om nya stöd omfattar även stödets finansieringsmetod, om metoden utgör en integrerad del av själva stödet. I dylika fall måste Kommissionen ta hänsyn till finansieringsmetoden när de beslutar om huruvida stödåtgärden är förenlig med gemenskapsrätten.⁵⁸

3.5 Genomförandeförbudets direkta effekt

Genomförandeförbudet, definierat i artikel 88.3 EGF och artikel 3 i processförordningen,⁵⁹ stadgar att stöd som måste underrättas enligt artikel

---

⁵¹ A. Sinnaeve, "State aid procedures: Development since the entry into force of the procedural regulation", 44 CMLRev. (2007), s. 968f.

⁵² Mål C-313/90 *CIRFS mot Kommissionen* [1993] ECR I-1125, p.17.

⁵³ Se Notice on cooperation between national courts and the Commission in the State aid field, OJ C 312, 23.11.1995, s. 8, punkt 15 och Community guidelines on State aid for SMEs, OJ C 213, 19.8.1992, s. 2, punkt 3.2.

⁵⁴ Artikel 1(c) i processförordningen.

⁵⁵ Förenade målen T-195 & 207/01 *Government of Gibraltar mot Kommissionen* [2002] ECR II-2309, p. 111 och förenade målen T-116 & 118/01 *Vizcaya mot Kommissionen* [2003] ECR II-2957, p.60.

⁵⁶ Artikel 4(1) i Kommissionens förordning (EG) 794/2004 implementering av Rådets förordning (EG) 659/1999 om tillämpningsföreskrifter för artikel 93 (numer artikel 88) i EG-fördraget, OJ L 140/1, 30.4.2004, s. 1-134 (härefter benämnd såsom "implementeringsförordningen").

⁵⁷ Förenade målen T-195 & 207/01 *Government of Gibraltar mot Kommissionen* [2002]. II-2309, p. 109.

⁵⁸ Förenade målen C-261/01 & C-262/01 *Van Calster* [2003] ECR I-12249, p. 44-54.

⁵⁹ Artikel 3 i processförordningen är en direkt återspeglning av artikel 88.3 EGF, som har direkt effekt. Detta följer också av 22 § i förordningen (1988:674) om statligt stöd till näringslivet.

2.1 i processförordningen inte skall implementeras innan Kommissionen har tagit, eller borde ha tagit, ett beslut om att godkänna stödet. Medlemsstaten måste således underlåta implementeringen av stödet fram tills att Kommissionen tar ett positivt beslut, vilket godkänner stödets förenlighet med gemenskapsrätten.⁶⁰ En medlemsstats underlåtenhet att underrätta Kommissionen medför att implementeringen av stödet blir olagligt.⁶¹

Genomförandeförbudet gäller under den preliminära undersökningsprocessen och fortsätter att vara aktivt om Kommissionen beslutar att initiera en formell undersökningsprocess enligt artikel 88.2 EGF.⁶² Däremot kan medlemsstaten implementera stödet om Kommissionen, under den preliminära undersökningsprocessen, inte agerar inom två månader.⁶³ Dessutom förfaller genomförandeförbudet om Kommissionen tar ett positivt beslut angående stödets kompatibilitet med den gemensamma marknaden. Ett negativt beslut från Kommissionen förvandlar däremot genomförandeförbudet till ett direkt förbud mot implementering.

Det är fastslagen praxis från EG-domstolen att artikel 88.3 EGF har direkt effekt och kan användas av privatpersoner och företag inför nationella domstolar, när medlemsstaten har misslyckats med att följa genomförandeförbudet.⁶⁴ När genomförbudet inte respekteras har den nationella domstolen en skyldighet att genomföra alla möjliga åtgärder för att skydda de parter som har påverkats av snedvridningen av konkurrensen, vilken orsakats av implementeringen av ett olagligt stöd.⁶⁵

3.6 Återbetalning av stöd

3.6.1 Underrättat olagligt stöd

När Kommissionen tar ett negativt beslut angående ett stöds förenlighet med gemenskapsrätten blir stödet per automatik olagligt. Artikel 14.1 i processförordningen ålägger Kommissionen en skyldighet att besluta om

---

⁶⁰ Mål C-39/94 *SFEI* [1996] ECR I-3547, p. 69.

⁶¹ Artikel 1(f) i processförordningen.

⁶² Hancher et al, s. 641.

⁶³ Efter tvåmånadsperioden kan medlemsstaten implementera stödet om en ny underrättelse skickas till Kommissionen, utifall att Kommissionen inte reagerar på denna nya underrättelse inom 15 dagar. Se artikel 4(6) i processförordningen och Mål 120/73 *Lorenz* [1973] ECR 1471, p. 6.

⁶⁴ Mål 120/73 *Lorenz* [1973] ECR 1471, p. 8; Mål C-354/90 *Fédération Nationale* [1991] ECR I-5505, p. 11, och Mål C-174/02 *SWNB* [2005] ECR I-85, p. 15. Se också U. Bernitz ”Förbudet statsstöd till Konsum i Åre: Avgöranden från EU-kommissionen och svensk kammarrätt”, ERT 2008, s. 723.

⁶⁵ A. Sinnaeve, s. 976.

återbetalning av det olagliga stödet.⁶⁶ Som en konsekvens av detta måste medlemsstaten vidta alla möjliga åtgärder för att återkräva stödet från mottagaren. Enligt artikel 14.3 i processförordningen ska återbetalningen utan dröjsmål verkställas enligt nationell lagstiftning, förutsatt att de nationella förfarandena gör det möjligt att omedelbart och effektivt verkställa Kommissionens beslut.⁶⁷

3.6.2 Icke-underrättat kompatibelt stöd

Det är etablerad praxis att genomförandeförbudet i artikel 88.3 EGF och artikel 3 i processförordningen har direkt effekt och ger enskilda, såsom privatpersoner och företag, rättigheter som nationella domstolar är skyldiga att skydda. Detta innefattar rättigheten att säkerställa att stöd inte implementeras innan Kommissionen givit sitt godkännande.⁶⁸ Medlemsstaterna tillrättavisas om de inte respekterar genomförandeförbudet. Även om Kommissionen i efterhand beslutar att stödet är kompatibelt med gemenskapsrätten kan ett sådant beslut inte retroaktivt legalisera det processuella intrång av artikel 88.3 EGF som gör stödet olagligt.⁶⁹ En olaglig implementering gör per automatik stödet olagligt för perioden fram till att Kommissionen ger sitt godkännande om stödets förenlighet med gemenskapsrätten. Enligt artikel 14.1 i processförordningen måste ett sådant olagligt stöd återbetalas.

EG-domstolen har omdefinierat retroaktiviteten av Kommissionens beslut i fallet *CELF*. Domstolen antydde att när Kommission har tagit ett slutligt beslut om att godkänna en stödåtgärd kan stöd ges för perioden innan Kommissionens beslut.⁷⁰ Domstolen uttalade dock om att det faktum att en medlemsstat inte respekterar genomförandeförbudet måste leda fram till någon form av återbetalning.⁷¹

---

⁶⁶ Kommissionens möjlighet att återkräva olagligt stöd härstammar även från etablerad praxis. Se Mål 310/85 *Deufil* mot *Kommissionen* [1987] ECR 901, p. 24; Förenade målen C-278/92, C-279/92 & C-280/92 *Spanien* mot *Kommissionen* [1994] ECR I-4103, p. 78, och Mål C-24/95 *Alcan* [1997] ECR I-1591, p. 22

⁶⁷ Dessa krav motsvarar den gemenskapsrättsliga *effektivitetsprincipen*. Se exempelvis Mål 94/87 *Kommissionen* mot *Tyskland* [1989] ECR I-175, p. 12; Mål C-24/95 *Alcan* [1997] ECR I-1591, p. 24, och Mål C-232/05 *Kommissionen* mot *Frankrike* [2006] ECR I-10071, p. 49.

⁶⁸ Mål 120/73 *Lorenz* [1973] ECR 1471, p. 8.

⁶⁹ Mål C-354/90 *Fédération Nationale* [1991] ECR I-5505, p. 16; Förenade målen C-61/01 & C-262/01 *Van Calster* [2003] ECR I-12249, p. 63; Mål C-71/04 *Xunta de Galicia* [2005] ECR I-7419, p. 31; Mål C-368/04 *Transalpine Ölleitung* [2006] ECR I-09957, p. 41, och Mål C-199/06 *CELF* [2008] ECR I-469, p. 40.

⁷⁰ Mål C-199/06 *CELF* [2008] ECR I-469, p. 53-55. Se också T. Jaeger, "The *CELF*-Judgment: A Precarious Conception of the Standstill Obligation", *EStAL* (2008), s. 284.

⁷¹ Mål C-199/06 *CELF* [2008] ECR I-469, p. 39, 41. Angående etablerad praxis se Mål C-354/90 *Fédération Nationale* [1991] ECR I-5505, p. 12; Mål C-39/94 *SFEI* [1996] ECR

3.6.3 Beloppet som ska återbetalas

EG-domstolen anser att återbetalning är den logiska följd av ett beslut om att ett stöd är olagligt.⁷² Enligt artikel 14.2 i processförordningen måste Kommissionen besluta om återkrav, inkluderat ränta enligt lämplig räntesats, som skall betalas från dagen då stödet var tillgängligt för mottagaren fram till och med dagen då det återbetalas.⁷³ Räntesatsen som ska användas för återbetalning är referensräntesatsen.⁷⁴ Denna består av en årlig procentsats definierad för varje kalenderår, applicerad på kapitaliserad basis fram till dagen för återbetalning.⁷⁵

Kommissionen är i princip skyldig att kräva återbetalning av hela det olagliga stödet eftersom målsättningen med ett beslut om återkrav är att återställa den konkurrenssituation som rådde innan stödet utbetalades.⁷⁶ Att återkräva hela det olagliga stödet, inklusive räntan, förutsätter att stödet är oförenligt med de materiella statsstödsreglerna. Däremot ökar svårigheterna, vad gäller storleken på återbetalningen, om Kommissionen i efterhand godkänner det processuellt olagliga stödet såsom kompatibelt med den gemensamma marknaden. Frågan som ställs på sin spets är om huruvida det faktiska stödet skall återbetalas, förutsatt att utbetalningarna som skedde innan Kommissionens godkännande var olagliga, eller om enbart den reella konkurrensfördelen av de förtida utbetalningarna ska återkrävas.⁷⁷

Genom rättsfallet *CELF* förändrade EG-domstolen sin inställning till storleken på återbetalningen av olagliga stöd. I det specifika fallet hade Kommissionen i efterhand godkänt den franska statens stöd såsom förenligt med gemenskapsrätten. Frankrike hade emellertid utbetalt stora delar av stödet innan beslutet togs. I motsats till vad generaladvokaten ansåg⁷⁸ menade EG-domstolen att det i dylika fall inte fanns en gemenskapsrättslig skyldighet att återbetala hela det faktiska stödet.⁷⁹ Av domskälen framgår

---

I-3547, p. 40, 70; Förenade målen C-261/01 & C-262/01 *Van Calster* [2003] ECR I-12249, p. 64, och Mål C-368/04 *Transalpine Ölleitung* [2006] ECR I-9957, p. 47.

⁷² Mål C-142/87 *Belgien mot Kommissionen* [1990] ECR I-959, p. 66.

⁷³ Mål T-35/99 *Keller mot Kommissionen* [2002] ECR II-261, p. 107-108.

⁷⁴ Räntesatsen fastställs för varje kalenderår och skall beräknas på grundval av genomsnittet av de femåriga räntesatser som tillämpas på transaktioner mellan banker för september, oktober och november föregående år, plus 75 baspunkter. Se artikel 9.1 i implementeringsförordningen.

⁷⁵ Artikel 11.2 i implementeringsförordningen.

⁷⁶ Mål T-366/00 *Scott mot Kommissionen* [2007] ECR II-797, p. 94-95.

⁷⁷ T. Jaeger, s. 282.

⁷⁸ Generaladvokat Mazak argumenterade för att gemenskapsrätten krävde full återbetalning. Se förslag till avgörande av generaladvokat Mazak den 24 Maj 2007 i Mål C-199/06 *CELF* [2008] ECR I-469, p. 33.

⁷⁹ Även vid avsaknad av exceptionella omständigheter kräver inte gemenskapsrätten att medlemsstaten är skyldig att återkräva det olagliga stödet till fullo. Se Mål C-199/06 *CELF*

att en förtida stödutbetalning, som i efterhand godkänns, ger två typer av fördelar för stödmottagaren. Den första fördelen är möjligheten att anskaffa kapital räntefritt, och därmed undgå den ränta som stödmottagaren varit tvungen att erlægga om kapitalet skulle anskaffats på den finansiella marknaden. Den andra fördelen är att stödmottagarens konkurrensmässiga position på marknaden gentemot andra aktörer förbättras under den perioden som olagligheten av stödåtgärden fortgår.⁸⁰ Därför är det enligt gemenskapsrätten tillräckligt att kräva att mottagaren ska betala ränta för perioden då stödet varit olagligt.⁸¹

Av *CELF* framgår vidare att genomförandeförbudet är begränsat till att säkerställa att enbart lagligt stöd implementeras⁸² och att stödimplementering skjuts upp till dess att det inte existerar något tvivel om stödets kompatibilitet med gemenskapsrätten.⁸³ För att upprätthålla effektiviteten av genomförandeförbudet är det sålunda tillräckligt att återkräva den förtida fördelen, d.v.s. återbetalningen av räntan för stödet, vilken utbetalats i strid med genomförandeförbudet. Skälet härför är att det inte längre existerar någon fördel, eftersom stödet i efterhand godkänts såsom kompatibelt med gemenskapsrätten och då stödmottagaren dessutom måste betala ränta för de förtida utbetalningarna. Även om *CELF* begränsade storleken på återbetalningskravet enligt gemenskapsrätten, för processuellt intrång av genomförandeförbudet, bör det framhävas att nationell lagstiftning fortfarande kan ålägga den nationella domstolen en skyldighet att återkräva hela stödet.⁸⁴

3.6.4 Finansieringsmetoden

När en metod för att finansiera ett stöd, genom en skatt, utgör en integrerad del av stödåtgärden, kan finansieringsmetoden inte isoleras från stödet. Detta beror på att finansieringsmetoden faktiskt kan medföra att hela stödschemat blir oförenlig med gemenskapsrätten. Även om stödet inte per se påverkar handeln mellan medlemsländer kan finansieringsmetoden öka konkurrensstörningarna på ett sådant sätt att hela schemat blir inkompatibelt. Dessutom kan ett stödschema bli inkompatibelt ifall att finansieringsmetoden är oförenlig med andra gemenskapsrättsliga krav.⁸⁵

[2008] ECR I-469, p. 46. Denna del bekräftades nyligen i Mål C-384/07 *Wienstrom* [2008] n.y.r., p. 28.

⁸⁰ Mål C-199/06 *CELF* [2008] ECR I-469, p. 51.

⁸¹ *Ibid*, p. 46, 52.

⁸² *Ibid*, p. 47-48.

⁸³ T. Jaeger, s. 286.

⁸⁴ Mål C-199/06 *CELF* [2008] ECR I-469, p. 41.

⁸⁵ Förenade målen C-261/01 & C-262/01 *Van Calster* [2003] ECR I-12249, p. 44-54
Exempelvis kan finansieringsmetoden stå i strid med artikel 23 eller 25 EGF. Se O.

Då finansieringsmetoden utgör en integrerad del av stöd måste medlemsstaten underrätta Kommissionen om både stödet och finansieringen, så att Kommissionen kan underbygga sitt beslut mot bakgrund av hela faktaunderlaget.⁸⁶ Därför måste konsekvenserna vad gäller medlemsstaternas processuella intrång av artikel 88.3 EGF även tillämpas på stödåtgärdens finansieringsmetod.⁸⁷ För att utgöra en integrerad del av stödåtgärden måste finansieringsmetoden vara direkt sammanlänkad i den aktuella och relevanta nationella lagstiftningen. Sådan sammanlänkning kan enbart existera om inkomsterna från den specifika skatten direkt påverkar stödbeloppet och därmed undersökningen om huruvida stödet är förenligt med gemenskapsrätten.⁸⁸ Stödbeloppet måste öka inkrementellt i förhållande till skatteintäkterna från den specifika skatten. Det är inte tillräckligt att skatten är öronmärkt för att finansiera stödet.⁸⁹ EG-domstolen har även fastslagit att om en nationell myndighet har en viss diskretion, vad gäller allokeringen av skatteintäkterna för olika ändamål, är intäkterna från skatten inte direkt sammanlänkade med stödbeloppet. Eftersom skatteintäkterna då kan användas till andra ändamål föreligger ingen gemenskapsrättslig sammanlänkning enligt statsstödsreglerna.⁹⁰

I fallet *Air Liquide* förtydligade EG-domstolen sin position vad gäller skattelättnader och det konkurrensrättsliga sammanlänkningselementet. Skattelättnaders storlek påverkas i regel inte av skatteintäkter. Mot bakgrund av detta kan företag som är skyldiga att betala en viss skatt inte argumentera för att en skattelättnad som andra företag åtnjuter är olaglig, för att undvika betalning av skatten alternativt för att återfå den betalning som erlagts.⁹¹ Det bör dock framhävas att EG-domstolens tolkning av denna fråga inte är absolut klar, då det är upp till den nationella domstolen att undersöka huruvida sådan sammanlänkning existerar. Hursomhelst, att finansiera ett olagligt stöd med en sammanlänkad skatt står i strid med statsstödsreglerna och därmed gemenskapsrätten som sådan. Att bryta mot genomförandeförbudet, såsom definierat i artikel 88.3 EGF och artikel 3 i processförordningen, är tillräckligt för att både stödet och den sammanlänkande skatten ska bli olagliga, åtminstone för perioden fram tills

---

Espelund "Recovery of Unlawful State Aid and Private Enforcement in Sweden", ERT 2009 (2), s. 315.

⁸⁶ Förenade målen C-261/01 & C-262/01 *Van Calster* [2003] ECR I-12249 p. 50-51; Mål C-174/02 *SWNB* [2005] ECR I-85, p. 26, och Mål C-345/02 *Pearle* [2004] ECR I-07139, p. 30.

⁸⁷ Förenade målen C-261/01 & C-262/01 *Van Calster* [2003] ECR I-12249, p. 52.

⁸⁸ Mål C-174/02 *SWNB* [2005] ECR I-85, p. 25-26.

⁸⁹ Förenade målen C-266-270, 276 & 321-325/04 *Nazairdis* [2005] ECR I-9481, p. 34-35.

⁹⁰ Mål C-175/02 *Pape* [2005] ECR I-127, p. 16.

⁹¹ Förenade målen C-393/04 & C-41/05, *Air Liquide* [2006] ECR I-5293, p. 46-48.

Angående teorin om sammanlänkning, "the hypothecation theory, se A. Sinnavee, s. 971.

Kommissionens godkännande. Medlemsstaten är i princip skyldig att återbetala den olagliga skatten till de som erlagt betalning av den.⁹²

3.7 Undantag från återbetalningskravet

3.7.1 Legitima förväntningar

Enligt artikel 14 i processförordningen skall återkrav inte begäras när detta står i strid med en allmän princip i gemenskapsrätten. Detta innebär att ett intrång i stödmottagarens legitima förväntningar, såsom en generell gemenskapsrättslig princip, kan förhindra återbetalning trots att statsstödet materiellt eller processuellt sett är olagligt.⁹³ Legitima förväntningar i statsstödsrätten har emellertid enbart blivit erkänt som ett undantag från återbetalningskravet under exceptionella omständigheter.⁹⁴

Legitima förväntningar skapas genom dokument som antas av den kompetenta myndigheten.⁹⁵ Detta innebär att Kommissionens beslut, såsom kompetent myndighet inom området för statsstöd, kan skapa sådana berättigade förväntningar. Legitima förväntningar skapas inte enbart av en explicit garanti, direkt utfärdad till stödmottagaren, utan även av implicita eller generella garantier från den kompetenta myndigheten. Om Kommissionen tagit otillbörligt lång tid på sig för att definiera ett stöd som olagligt kan det skapas en legitim förväntning om att stödet faktiskt var förenligt med gemenskapsrätten.⁹⁶ Det är essentiellt att förväntningarna verkligen är legitima, i den meningen att en aktsam näringsidkare haft skäl att tro att utbetalningen av stödet varit förenligt med den gemensamma marknaden, även om detta antagande i efterhand visat sig vara felaktigt.⁹⁷

3.7.2 Preskriptionstid

Artikel 15 i processförordningen stadgar att Kommissionen är begränsad till att kräva återbetalning av olagliga statsstöd inom tio år. Preskriptionstiden

---

⁹² Förenade målen C-261/01 & C-262/01 *Van Calster* [2003] ECR I-12249, p. 53-54.

⁹³ Förenade målen 205/82 till 215/82 *Deutsche Milchkontor* [1983] ECR 2633, p. 30. Angående legitima förväntningar se även Groussot, *General Principles of Community Law*, 2006, s. 202ff.

⁹⁴ Mål C-5/89 *Kommissionen mot Tyskland* [1990] ECR I-3437, p. 16. Se även A. Giraud, "A study of the notion of legitimate expectations in State aid proceedings: Abandon all hope, ye who enter here", 45 *CMLRev.* (2008), s. 1405.

⁹⁵ Jans et al, *Europeanisation of Public Law*, 2007, s. 166f.

⁹⁶ Mål 223/85 *RSV mot Kommissionen* [1987] ECR 4617, p. 16-17, och Mål T-109/01, *Fleuren Compost mot Kommissionen* [2004] ECR II-127, p. 145-146. Se även A. Giraud, s. 1415ff.

⁹⁷ Mål C-5/89 *Kommissionen mot Tyskland* [1990] ECR I-3437, p. 16, och Förslag till avgörande av generaladvokat Jakobs den 14 december 1995 i Mål C-39/94 *SFEI* [1996] ECR I-03547, p. 74.

börjar löpa den dag då det olagliga stödet är beviljat till stödmottagaren, antingen som individuellt stöd eller i stödförordningen. Preskriptionstiden ska avbrytas vid varje åtgärd, antingen av Kommissionen alternativt den medlemsstat som agerar på Kommissionens vägnar, som genomförts med hänsyn till det olagliga stödet. Det olagliga stödet klassificeras som existerande lagligt stöd efter preskriptionstidens utlöpande. EG-domstolen har klargjort att ett begärande om informationsutlämnande till medlemsstaten är tillräckligt för att avbryta preskriptionstiden, även om stödmottagaren inte var medveten om denna begäran. Principen bakom uttalandet är att undersökningsprocessen i artikel 88.2 EGF primärt sker mellan medlemsstaten och Kommissionen. Det finns inget krav i artikel 15 i processförordningen om att den relevanta åtgärden för att avbryta preskriptionstiden måste genomföras gentemot stödmottagaren.⁹⁸

3.8 Implementering av beslut om återkrav

3.8.1 Implementering enligt nationell lagstiftning

Eftersom det inte finns någon harmoniserad gemenskapsrättslig lagstiftning, vad gäller beslut om återbetalning av olagligt statsstöd, måste besluten som Kommissionen fattar om återkrav implementeras enligt nationell lagstiftning.⁹⁹ Efter att Kommissionen har tagit ett negativt beslut angående stödåtgärdens kompatibilitet med den inre marknaden är medlemsstaten skyldig att vidta alla nödvändiga åtgärder för att återkräva stödet från mottagaren, och därmed återställa den konkurrenssnedvridning som skett. Det faktum att medlemsstaterna har en processuell autonomi vad gäller implementering av återbetalningsbeslut innebär inte att den nationella lagstiftningen har en fullständig immunitet från gemenskapsrättens krav och principer. Den nationella lagstiftningen som reglerar implementeringen av gemenskapsrätten får inte vara mindre förmånlig än den som gäller för en liknande talan som grundas på nationell rätt (*likvärdighetsprincipen*). Den får heller inte göra det i praktiken omöjligt eller orimligt svårt att utöva rättigheter som följer av gemenskapsrätten (*effektivitetsprincipen*).¹⁰⁰ Nationell processlagstiftning kan enbart tillämpas om den tillåter en omedelbar och effektiv verkställbarhet av Kommissionens beslut om

---

⁹⁸ Mål C-276/03 P *Scott mot Kommissionen* [2005] ECR I-8437, p. 27-36.

⁹⁹ Artikel 14.3 i processförordningen. Se även Mål C-24/95 *Alcan* [1997] ECR I-1591, p. 24, och Mål C-404/00 *Kommissionen mot Spanien* [2003] ECR I-6695, p. 22.

¹⁰⁰ Genom analogi av Mål C-78/98 *Preston* [2000] ECR I-3201, p. 31; Mål C-201/02 *Wells* [2004] ECR I-723, p. 67, och Förenade målen C-392/04 & C-422/04 *i-21 Germany GmbH och Arcor* [2006] ECR I-8559, p. 57. Likvärdighets- och effektivitetsprincipen måste även gälla på området för olagliga statsstöd.

återbetalning¹⁰¹, och inte i praktiken omöjliggör det gemenskapsrättsliga återbetalningskravet.¹⁰² Nationell lagstiftning får inte förhindra ett omedelbart återställande av situationen eller att den otillbörliga konkurrensfördelen, som stödet i fråga ger upphov till, består. Detta utesluter nationella förfaranden som innebär att ett överklagande av beslut om återbetalningskrav, som fattats för att återkräva ett beviljat stöd, resulterar i uppskov med verkställigheten. Ett sådant förfarande anses inte göra det möjligt att omedelbart och effektivt verkställa Kommissionens beslut. Tvärtom kan ett sådant förfarande avsevärt försena återbetalningen av stödet, eftersom det resulterar i uppskov med verkställigheten.¹⁰³

I enlighet med fastslagen rättspraxis är den enda grund som kan åberopas av en medlemsstat till sitt försvar, i en talan om fördragsbrott som Kommissionen hänskjutit till domstolen enligt artikel 88.2 EGF, den som innebär att det föreligger ett absolut hinder mot att på ett korrekt sätt verkställa beslutet om återkrav.¹⁰⁴ Emellertid är kraven för detta undantag högt ställda och ännu har EG-domstolen aldrig godkänt att medlemsstaten kunnat använda sig av denna grund för att undgå verkställbarhet av ett återbetalningskrav.¹⁰⁵

3.8.2 Den nationella domstolens roll

Enligt gemenskapsrätten är en nationell domstol inte behörig att avgöra huruvida ett statsstöd är förenligt med den gemensamma marknaden.¹⁰⁶ Emellertid har en nationell domstol en skyldighet att verkställa negativa beslut från Kommissionen och återkräva olagligt stöd. Dessutom är nationella domstolar skyldiga att kräva återbetalning av det olagliga stödet i enlighet med nationell lagstiftning, om stöd har beviljats i strid med genomförandeförbudet.¹⁰⁷

Artikel 88.3 EGF har direkt effekt och kan därmed åberopas av individer och företag i en nationell process. Gemenskapsrätten kräver därför att nationella domstolar säkerställer individers rättighet att förlita sig på att en

---

¹⁰¹ Artikel 14.3 i processförordningen.

¹⁰² Hancher et al, s. 715.

¹⁰³ Mål C-232/05 *Kommissionen mot Frankrike* [2006] ECR I-10071, p. 51–53; Mål T-423/05 R *Olympiaki Aeroporia Ypiresies mot Kommissionen*, order den 29 januari 2007 ECR II-6, p. 70.

¹⁰⁴ Mål C-280/95 *Kommissionen mot Italien* [1998] ECR I-259, p. 13; Mål C-378/98 *Kommissionen mot Belgien* [2001] ECR I-5107, p. 30, och Mål C-415/03 *Kommissionen mot Grekland* [2005] ECR I-3875, p. 35.

¹⁰⁵ A. Sinnaeve, s. 1014.

¹⁰⁶ Mål C-354/90 *Fédération Nationale* [1991] ECR I-05505, p. 14.

¹⁰⁷ Mål 39/94 *SFEI* [1996] ECR I-3547, p. 68, och Mål C-71/04 *Xunta de Galicia* [2005] ECR I-7519, p. 49.

konkurrenssnedvridning som uppstår, genom åtgärder som sker i strid med artikel 88.3 EGF, återställs. Nationell domstol har en skyldighet att säkerställa att medlemsstaternas missbruk av artikel 88.3 EGF får en rättslig påföljd. För att genomföra detta säkerställande har EG-domstolen stadgat att tredje part, såsom konkurrenter, som skadats av den konkurrenssnedvridning som skett mot bakgrund av det olagliga stödet, måste ha möjlighet att inhämta föreläggande i den nationella domstolen om förbud mot stödutbetalning för att förebygga stödåtgärden.¹⁰⁸ Tredje part måste också ha rätt att väcka skadeståndstalan om man kan styrka att man har lidit skada av den olagliga implementeringen av stödåtgärden. Enligt gemenskapsrätten kan en nationell domstol vara skyldig att upprätthålla en sådan talan.¹⁰⁹

---

¹⁰⁸ Mål C-213/89 *Factortame* [1990] ECR I-2433, p. 20-22.

¹⁰⁹ Mål C-39/94 *SFEI* [1996] ECR I-03547, p. 75; Mål C-368/04 *Transalpine Ölleitung* [2006] ECR I-09957, p. 56, och Mål C-199/06 *CELF* [2008] ECR I-469, p. 53, 55.

4 Enskild verkställbarhet av statsstödsreglerna

4.1 Konkurrenters rättsskydd

Såsom nämnts i sektion 3.8.1 måste ett olagligt stöd återkrävas enligt bestämmelser i nationell lagstiftning. Ett problem är att det inte existerar en särskild process för återbetalning av olagliga statsstöd i svensk lagstiftning. När en svensk förvaltningsmyndighet beslutar om att återkräva det olagliga stödet från stödmottagaren är det troligt att en dylik talan kommer att tas upp i de allmänna domstolarna, d.v.s. med tingsrätten som första instans.¹¹⁰ Emellertid kan specifikt lagstöd medföra att en förvaltningsdomstol blir behörig domstol i processen, med tanke på att en talan om verkställbarhet av återkrav av ett olagligt statsstöd sannolikt äger rum mellan en enskild part och staten. Ett annat problem med den svenska lagstiftningen är att Marknadsdomstolen inte handhar fall om statliga stödåtgärder. Marknadsdomstolen är annars den svenska domstol som har jurisdiktion i konkurrens mål.¹¹¹

Mot bakgrund av avsaknaden av en separat övervakningsmyndighet för statsstödens område i Sverige måste en konkurrent väcka talan i domstol för att ha möjlighet att verkställa ett återbetalningsbeslut. Det klargjordes i stycke 3.8.2 att gemenskapsrätten explicit kräver att nationella domstolar tillhandahåller tredje part, t.ex. konkurrenter, rättsmedel såsom interimistiska förbud mot faktiska stödutbetalningar. Dessutom kräver gemenskapsrätten att nationell lagstiftning inte hindrar tredje parts möjlighet till en skadeståndstalan, mot bakgrund av den skada en konkurrent lidit av den olagliga implementeringen av stödet. Även om den svenska processlagstiftningen möjliggör för tredje part att väcka talan om interimistiskt förbud samt skadestånd så är själva verkställbarheten av processerna inte tillräckligt effektiva, eftersom de inte säkerställer att konkurrenternas intressen skyddas. I doktrin har det argumenterats för att interimistiskt förbud och skadestånd enligt svensk lagstiftning inte är effektiva rättsmedel för att säkerställa ett fullständigt effektivt genomslag av gemenskapsrätten och enskildas rättsskydd, mot bakgrund av de rättigheter

---

¹¹⁰ NJA 1996 s 202. Se vidare I. Simonsson "State Aid Supervision and Enforcement in Sweden", ERT 2006 (4), s. 639.

¹¹¹ Lag 1970:471 om marknadsdomstol. Se också U. Bernitz "Statsstödsrätten och Sverige: Hög Tid för Lojal Implementering?" ERT 2007 (3), s. 507.

gemenskapsrätten ger konkurrenter till en stödmottagare.¹¹² När en konkurrent vill säkerställa att ett återkrav verkställs fullständigt och in definito måste därför andra rättsmedel väljas. I praktiken är det enbart möjligt för konkurrenten att väcka en fastställelse- eller fullgörelsetalan i domstol.¹¹³ Emellertid ter sig även dessa rättsmedel problematiska mot bakgrund av konkurrenters begränsade talerätt i dylika processer.¹¹⁴

4.2 Fullgörelsetalan

Enligt Rättegångsbalkens (1942:740) 13 kap 1 §:

Talan om åläggande för svaranden att fullgöra något må upptagas till prövning, ehuru tiden för fullgörelsen ej inträtt, då målet avgöres, om

- 1. fråga är om tid efter annan återkommande fullgörelser, som ej bero av redan lämnat eller framtida vederlag eller vilka på grund av redan lämnat vederlag utgå som pension eller livränta, och någon av dem är förfallen;*
- 2. skyldigheten att fullgöra inträder, först då annan förpliktelse, varom talan väckts i målet, ej fullgöres;*
- 3. fråga är om ränta, till dess betalning sker, å förfallen fordran eller om annan tilläggsförpliktelse, som följer av huvudförpliktelsen;*
- 4. för käranden är av vikt, att fullgörelse sker å rätt tid, samt särskild anledning förekommer, att svaranden kommer att undandraga sig sådan fullgörelse; eller*
- 5. sådan talan i annat fall än nu sagts enligt lag må väckas.*

Det är enbart i exceptionella undantagsfall som en fullgörelsetalan kan väckas då käranden instämmer svaranden att fullgöra något till tredje part. Ett sådant undantag skulle vara om det finns uttryckligt stöd i lag för en sådan talan, enligt Rättegångsbalken 13 kap. 1 § p. 5.¹¹⁵ Den begränsade möjligheten för konkurrenter att väcka fullgörelsetalan förefaller problematisk mot bakgrund av de krav gemenskapsrätten ställer på nationell lagstiftning. Gemenskapsrätten kräver att den nationella domstolen säkerställer ett effektivt skydd för tredje part som drabbats av att en konkurrent tilldelats ett olagligt statsstöd. För att den enskilda verkställbarheten av beslut om återkrav skall fungera fullständigt effektivt krävs det att en fullgörelsetalan kan väckas gentemot stödmottagaren. Stödmottagaren ska instämmas att återbetala det olagliga stödet till stödgivaren, d.v.s. staten. En sådan talan skulle emellertid sannolikt avvisas

---

¹¹² O. Espelund, s. 319.

¹¹³ Till stöd för denna ståndpunkt, se M. Billing ”Återbetalning av olagligt statsstöd och talerätt”, SvJT 1998 (2), s. 155.

¹¹⁴ U. Bernitz ”Statsstödsrätten och Sverige: Hög Tid för Lojal Implementering”, ERT (3) 2007, s. 508f.

¹¹⁵ Se HD:s domskäl i NJA 1984 s. 215. Denna ståndpunkt bekräftades i NJA 2000 s. 773.

i svensk tingsrätt. Detta beror på att en fullgörelsetalan där svaranden krävs på återbetalning gentemot tredje part måste avvisas om inte exceptionella omständigheter medger ett undantag från denna huvudregel.¹¹⁶ Svensk domstol har aldrig prövat frågan om huruvida sådana exceptionella omständigheter förekommer i ett mål om verkställande av återbetalningsbeslut. Likväl är det en mycket svår uppgift för en konkurrent att styrka att dessa omständigheter råder i det enskilda fallet.¹¹⁷

Även om det är den nationella lagstiftningen som avgör huruvida en enskild part har talerätt inför domstolen kräver gemenskapsrätten att den svenska processlagstiftningen inte underminerar konkurrenters enskilda rättsskydd.¹¹⁸ EG-domstolen uttalade sig nyligen i frågan i *Unibet*-målet. I rättsfallet stadgades att nationella domstolar är skyldiga att tolka nationell processlagstiftning vad gäller en talan som väcks inför dem, på ett sådant sätt att enskildas rättsskydd säkerställs på ett effektivt sätt och deras rättigheter enligt gemenskapsrätten inte kränks.¹¹⁹ Svensk domstol kan därför bli skyldig att åsidosätta bestämmelser i Rättegångsbalken, eller annan nationell lagstiftning, som begränsar konkurrenters talerätt.

4.3 Fastställsetalan

Rättegångsbalkens 13 kap. 2 § stadgar:

Talan om fastställelse, huruvida visst rättsförhållande består eller icke består, må upptagas till prövning, om ovisshet råder om rättsförhållandet och denna länder käranden till förfång.

Beror sakens prövning av frågan, huruvida visst rättsförhållande, som är stridigt mellan parterna, består eller icke består, må ock talan om fastställelse därav upptagas.

Är i lag eljest stadgat, att fastställsetalan i visst fall må upptagas, vare det gällande.

En konkurrent kan inte väcka en fastställsetalan gentemot stödmottagaren, i syfte att återkräva det olagliga stödet. En sådan talan skulle avvisas i svensk domstol, eftersom det inte råder något rättsförhållande mellan konkurrenten och stödmottagaren, enligt Rättegångsbalken 13 kap. 2§ 2 st. Emellertid kan konkurrenten väcka talan mot staten och kräva att staten är skyldig att återkräva det olagliga stödet från mottagaren. I den meningen

---

¹¹⁶ M. Billing s. 158f.

¹¹⁷ O. Espelund, s. 320.

¹¹⁸ Förenade målen C-87/90 till 89/90 *Verholen* [1991] ECR I-3757, p. 24, och Mål C-13/01 *Safalero* [2003] ECR I-8679, p. 50.

¹¹⁹ Mål C-432/05 *Unibet* [2007] ECR I-2271, p. 37, 44.

tillåter alltså den svenska processlagstiftningen att en konkurrent väcker talan för att återkräva ett olagligt stöd. Däremot är en fastställelse dom gentemot staten som svarande inte exigibel i förhållande till stödmottagaren. Det åligger därför staten att väcka en ny talan gentemot stödmottagaren för att rent faktiskt återfå det olagliga stödet.¹²⁰ Incitamentet för en sådan talan kan ifrågasättas med tanke på att det är staten som i första skedet utdelar stödet, som sedan bedöms såsom olagligt.¹²¹

4.4 Statliga fordringar i konkurs

Om en stödmottagare går i konkurs skall återbetalning av det olagliga statsstödet ske i enlighet med nationell konkurslagstiftning.¹²² Vad gäller svensk konkurslag så har statliga fordringar ingen prioriterad eller fördelaktig ställning. Fordringar som härrör från socialstöd, bidrag eller obetald skatt har ingen prioritet i förhållande privata borgenärens fordringar.¹²³ Därför har ett återbetalningskrav låg prioritet om stödmottagaren går i konkurs. Det faktum att staten inte har någon förmånsrätt innebär att fordringen gentemot stödmottagaren kvarstår men blir oprioriterad. Således kommer sannolikt utdelningen till oprioriterade borgenärer att öka i konkurs där utdelningen enligt gällande regler fördelas proportionerligt till samtliga oprioriterade borgenärer. Eftersom detta inte gynnar någon särskild bransch eller företag förefaller det vid en första anblick som att konkursreglerna inte står i strid med EG:s statsstödsregler.¹²⁴

Det faktum att en stödmottagare är föremål för insolvens- eller konkursförfarande påverkar inte det gemenskapsrättsliga kravet på att återbetala olagliga statsstöd.¹²⁵ Om däremot stödmottagaren blir insolvent och inte kan betala sina fordringar kommer inte det olagliga stödet till fullo att kunna återkrävas. Det beror på att stödmottagarens tillgångar inte är tillräckliga för att möta samtliga fordringsägares krav. Det slutliga målet med ett återkrav av olagligt stöd är att stoppa konkurrensnedvridningen, som orsakats av stödets oförenlighet med gemenskapsrätten eller dess olagliga implementering, och att återställa den konkurrenssituation som rådde före stödutbetalningen. Mot bakgrund av detta har EG-domstolen fastställt att en likvidation av stödmottagaren kan vara ett tillräckligt

---

¹²⁰ Se diskussionen av M. Billing, s. 159, angående Rättegångsbalken 13 kap. 2 §.

¹²¹ O. Espelund, s. 320.

¹²² Mål C-142/87 *Kommissionen mot Belgien* [1990] ECR I-959, p. 62.

¹²³ Förmånsrättslag (1970:979).

¹²⁴ Se SOU 2007:71 angående slopad förmånsrätt för statlig garantilön. Utredningen framhöll att denna reglering inte stod i strid med EG:s statsstödsregler.

¹²⁵ Mål C-42/93 *Spanien mot Kommissionen* [1994] ECR I-4175, p. 33.

alternativ till återbetalning av olagliga stöd.¹²⁶ I dylika fall måste dock staten registrera sin fordran i insolvens- eller konkursförfarandet¹²⁷ och säkerställa att stödmottagarens tillgångar säljs till marknadsvillkor.¹²⁸

Det krav gemenskapsrätten uppställer på nationell lagstiftning, vad gäller att sälja stödmottagarens tillgångar på marknadsvillkor, kan möjligen stå i strid med den svenska konkurslagstiftningen. I Konkurslagen 8 kap. 1 § stadgas att konkursboets tillgångar måste säljas så fort som det lämpligen kan ske.¹²⁹ Enligt 8 kap. 2 § kan dessutom konkursförvaltaren, efter att ha tillfrågat Kronofogdemyndigheten, besluta om att konkursboets rörelse ska fortsätta sin verksamhet i den mån det är ändamålsenligt.¹³⁰ Denna bestämmelse förefaller inte säkerställa det omedelbara verkställandet av ett beslut från Kommissionen, eftersom gemenskapsrätten inte tillåter att en insolvent stödmottagare får fortsätta sin verksamhet om det olagliga stödet inte till fullo återbetalts.¹³¹ Konkursförvaltaren måste ta hänsyn till borgenärens och arbetstagares intressen när denne beslutar om huruvida konkursboets tillgångar ska säljas så snart som möjligt eller ej.¹³² Emellertid kräver den svenska konkurslagstiftningen inte att hänsyn tas till att säkerställa en omedelbar och effektiv implementering av Kommissionens återbetalningsbeslut.

---

¹²⁶ Mål C-52/84 *Kommissionen mot Belgien*, [1986] ECR p. 14, och Mål C-499/99 *Kommissionen mot Spanien* [2002] ECR I-603, p. 38.

¹²⁷ Mål C-142/87 *Kommissionen mot Belgien* [1990] ECR I-959, p. 62.

¹²⁸ Tillkännagivande från Kommissionen - Effektivare verkställighet av kommissionsbeslut som ålägger medlemstater att återkräva olagligt och oförenligt statligt stöd, OJ C 272, 15.11.2007, p. 4–17, p. 61.

¹²⁹ Emellertid måste tillgångarna i princip säljas på ett sätt som garanterar det bästa ekonomiska resultatet för konkursboet. Se NJA 1993 s 436.

¹³⁰ Det krävs vidare att det är lagligen möjligt att fortsätta verksamheten.

¹³¹ Tillkännagivande från Kommissionen - Effektivare verkställighet av kommissionsbeslut som ålägger medlemstater att återkräva olagligt och oförenligt statligt stöd., OJ C 272, 15.11.2007, s. 4–17, p. 66. Se även O. Espelund, s. 321f.

¹³² Prop. 1986/87:90, s. 109f.

5 Lagen om statligt stöd till kreditinstitut

5.1 Stabilitetsstärkande åtgärder för det svenska finansiella systemet

Lagen (2008:814) om statligt stöd till kreditinstitut (Stödlagen) behandlar stöd till kreditinstitut och inlösen av aktier i bankaktiebolag samt inrättandet av en särskild fond för stabiliteten på kreditmarknaden. Lagstiftningen har tillkommit för öka förtroendet och stabiliteten i den svenska finansiella sektorn. Syftet är inte att värna enskilda institut utan det är i princip instituten och dess ägare som skall stå kostnaderna för åtgärderna som vidtas. Vidare skall åtgärder för att öka stabiliteten i den finansiella sektorn ske i samordning med länder i vår omgivning för att minska risken för konkurrenssnedvridning. Stödlagen är ett ramverk, vilket möjliggör för Regeringen att utge stöd till kreditinstitut. De specifika stödprogrammen har blivit vidare preciserade i förordning (2008:820) om statligt stöd till kreditinstitut, förordning (2008:819) om statliga garantier till banker m.fl. och förordning (2009:46) om kapitaltillskott till solventa banker m.fl.¹³³ Huvudsakligen består krispaketet för bankerna av fyra delar:

1. Riksgäldskontoret bemyndigas att hantera kreditinstitutens kortsiktiga likviditetssituation.
2. Bankernas medelfristiga finansiering ska stödjas genom ett garantiprogram.
3. Med hjälp av avgifterna från instituten skall en stabilitetsfond upprättas. Denna ska möjliggöra för hantering av framtida solvensproblem i kreditinstitut.
4. Finansinspektionen ges uppdrag att tillse att stöden till kreditinstitutet skall komma hushåll och företag till del.¹³⁴

5.2 Stödets mottagarkrets

Enligt Stödlagen 1 kap. 1 § omfattas kreditinstitut enligt definitionen i lagen (2004:297) om bank- och finansieringsrörelse. Stödet är således primärt riktat mot bankaktiebolag men omfattar även sparbanker, medlemsbanker samt kreditmarknadsbolag och – föreningar.¹³⁵ För att ett statligt stöd skall få lämnas till ett kreditinstitut krävs att företaget har säte i Sverige. Svenska

---

¹³³ Prop. 2008/09:61, s. 28.

¹³⁴ Ibid.

¹³⁵ Ibid, s. 36.

kreditinstituts utländska filialer omfattas således men inte utländska kreditinstituts svenska filialer eller dotterbolag till svenska kreditinstitut med säte utomlands.¹³⁶ Ett ytterligare stödkrav är att det ska motverka en allvarlig störning av det finansiella systemet i Sverige. Således begränsas stödet till systemrisk, d.v.s. risken för att det finansiella systemet utsätts för en allvarlig störning, alternativt att ett eller flera finansiella företag riskerar en plötslig och oväntad kris, vilken kan utlösa en kedjereaktion med allvarliga konsekvenser för det finansiella systemet.¹³⁷ Vad gäller stöd för fortsatt verksamhet får sådant stöd endast ges till kreditinstitut som anses vara livskraftiga. Stöd till rekonstruktion eller avveckling i ordnade former får enbart lämnas till institut som kan anses uppnå lönsamhet på lång sikt. Om det finns synnerliga skäl får emellertid stöd ges även i andra fall.¹³⁸

5.3 Kapitaltäckningskrav

Ett krav för att bedriva bank- och finansieringsverksamhet, och därmed omfattas bland kretsen av stödmottagare enligt Stödlagen, är att bolaget har tillräckligt med kapitaltäckning.¹³⁹ Lagen (2006:1371) om kapitaltäckning och stora exponeringar (LKSE) stadgar om vad som får ingå i ett kreditinstituts kapitalbas. För kreditinstitut är det primära kapitalet bolagets eget kapital, enligt LKSE 3 kap. 2 §. För att få summan av det primära kapitalet ska emellertid vissa poster avräknas från det egna kapitalet. Dessa poster är förluster under löpande räkenskapsår, immateriella anläggningstillgångar samt den nettovinst som, hos ett institut som är originator till en värdepapperisering, uppkommer till följd av kapitalisering av framtida inkomster av de värdepapperiserade tillgångarna och som ger en kreditförstärkning till positioner i värdepapperiseringen. Enligt LKSE 3 kap. 3 § ingår efterställda skuldförbindelser med en ursprunglig löptid på minst fem år i det supplementära kapitalet.¹⁴⁰ Sett utifrån ett risktäckningsperspektiv är den praktiska skillnaden mellan primärt och supplementärt kapital att det primära kapitalet har en högre kvalitet. Det primära kapitalet måste utgöra minst hälften av kapitalbasen. Kapitalbasen utgörs av summan av det primära och supplementära kapitalet, se LKSE 3 kap. 1 §. Ett kreditinstitut måste enligt LKSE 2 kap 1 § vid varje tidpunkt ha en kapitalbas som motsvarar summan av de risker (kredit-, marknads- och operativa risker) som beräknas enligt LKSE 2 kap. 3-8 §§, alternativt enligt beslut av Finansinspektionen.¹⁴¹

---

¹³⁶ Ibid.

¹³⁷ Ibid, s. 33

¹³⁸ Stödlagen 2 kap. 1 §. Se även Prop. 2008/09:61, s. 35.

¹³⁹ Stödlagen 1 kap. 2 §.

¹⁴⁰ Att en obligation är efterställd innebär att vid utgivarens konkurs får obligationsinnehavaren betalt efter prioriterade fordringsägare.

¹⁴¹ LKSE 2 kap. 1 § 1 st. och 2 kap. 2 §.

5.4 Stödformer

5.4.1 Stödlagens ramverk för stödformer

Stöd till kreditinstitut får enligt Stödlagen 1 kap. 2 § lämnas genom garantier, kapitaltillskott eller på annat sätt. Stödet får inte omfatta förpliktelser som är uppenbart oförenliga med sund kreditverksamhet.¹⁴² Detta exkluderar förpliktelser som tillkommit på ett lagvidrigt sätt men också förpliktelser som på ett otillbörligt sätt gynnar kreditinstitutets motpart eller annan. Ett exempel på en sådan situation är ett övertagande av en förpliktelse på icke affärsmässiga grunder, där skälet för åtagandet är att motparten ska kunna åtnjuta statsstödet.¹⁴³ Mot bakgrund av den uppkomna situationen i det finansiella systemet har Regeringen ansett att det inte är fullständigt möjligt att beräkna kostnaderna för stödåtgärderna. Stödet får beslutas av Regeringen eller den stödmyndighet som Regeringen bestämmer.¹⁴⁴ Stödet lämnas enligt ett avtal som ingås mellan staten (genom Riksgäldskontoret) och stödmottagaren eller dess ägare. Regeringen är behörig att besluta om stöd, om avtalslösningar i det enskilda fallet inte är möjligt.¹⁴⁵

5.4.2 Statliga garantier

En statlig garanti för bankens förpliktelser säkerställer att tillfredsställande likviditet finns disponibel. Ett dylikt stöd påverkar inte kapitalbasen enligt LKSE men möjliggör för institutet att anskaffa nytt kapital.¹⁴⁶ Staten garanterar genom lagen om insättningsgaranti (1995:1571) inlåning av privata låntagare hos kreditinstitutet. Genom en statlig garanti (bankgarantiprogrammet) gör staten ett åtagande att tillse att kreditinstitutet kan fullgöra sina betalningsåtaganden inom utsatt tid. Garantin kan riktas mot antingen ett enskilt eller en bredare grupp av kreditinstitut. En garanti som är riktad mot en bredare grupp av institut syftar till att motverka en allvarlig störning i det finansiella systemet. En mer specifik garanti kan utgöras av en kreditgaranti, d.v.s. att tillse att banken uppfyller kapitaltäckningskravet. Eftersom aktiekapital utgör riskkapital ska staten emellertid inte garantera ett enskilt instituts aktiekapital. Det är centralt att garantiåtagandet inte omfattar sådant kapital som ska ingå i kapitalbasen enligt kapitel 3 i LKSE. Den bakomliggande orsaken till detta är att dylikt kapital syftar till att absorbera förluster i bolaget. Garantierna kan emellertid

---

¹⁴² Stödlagen 1 kap. 2 §.

¹⁴³ Prop. 2008/09:61, s. 34.

¹⁴⁴ Stödlagen 1 kap. 3 §. Den bemyndigade stödmyndigheten är Riksgäldskontoret.

¹⁴⁵ Stödlagen 1 kap. 4 §.

¹⁴⁶ Prop. 2008/09:61, s. 38.

omfatta lån och allmänna förpliktelser mot borgenärer. Även bankens åtaganden vad gäller garantier och borgen, samt termins-, options- och swapkontrakt bör kunna ingå i en statlig garanti. Förpliktelser som tillkommit på ett lagstridigt sätt eller genom osund kreditverksamhet kan dock under inga omständigheter ingå i den statliga garantin.¹⁴⁷ Staten kan garantera värdet på vissa tillgångar i kreditinstitutet. Detta görs för att underlätta förutsättningar för att verksamheten ska fortsätta genom uppköp, något som försvåras i tider av finansiell oro. Som ett led i en rekonstruktion kan det även vara möjligt att överföra vissa osäkra tillgångar till ett särskilt bolag, vilket isolerar riskerna och möjliggör för en ny ägare.¹⁴⁸

5.4.3 Kapitaltillskott

För att stärka kapitalbasen i kreditinstitutet kan staten gå in som ägare genom aktiekapitaltillskott. Staten ska då tillförsäkras ett avsevärt inflytande i bolaget. Staten kan också garantera en nyemission, genom att teckna de aktier som marknaden underlåter att teckna. Om kreditinstitutet är helt insolvent kan det emellertid vara lämpligare att staten övertar ägandet. Om det är lämpligt kan institutet då avvecklas under ordnade former, alternativt säljas efter en kortare ägandeperiod under vilken bolaget erhållit kapitaltillskott.¹⁴⁹

5.5 Villkor för stödet

Stödet bör förenas med villkor som innebär att stödmottagaren ska bära uppkomna förluster. Vidare ska stödet utformas på ett affärsmässigt sätt och förhindra att konkurrensen otillbörligen snedvrids.¹⁵⁰ Här åsyftas särskilt att EG-fördragets statsstödsregler bör beaktas. De kreditinstitut som inte erhåller stöd ska i minsta möjliga mån drabbas av en konkurrensnackdel. Stödet måste således utformas på ett sätt som minimerar statens långsiktiga kostnader genom att dessa kostnader bärs av institutet eller dess ägare.¹⁵¹ Vad gäller statens kostnader för stödet, ska dessa hållas så låga som möjligt samt återvinnas i den mån det är möjligt. Ett återbetalningskrav ska dock inte belasta bolaget som en skuld utan skall återbetalas via det egna kapitalet, alltså av aktieägarna.¹⁵² Om inte synnerliga skäl finns ska staten erhålla ersättning för sitt risktagande.¹⁵³ Staten ska primärt utge stöd i form av garantier som riktar sig till flera institut, således genom

---

¹⁴⁷ Ibid, s. 39.

¹⁴⁸ Ibid, s. 40.

¹⁴⁹ Ibid.

¹⁵⁰ Stödlagen 2 kap. 2 §.

¹⁵¹ Prop. 2008/09:61, s. 42.

¹⁵² Ibid, s. 42.

¹⁵³ Stödlagen 2 kap. 2 §.

bankgarantiprogrammet. För dylika garantier uttalas det i propositionen att avgifter alltid bör tas ut. Om en avgift inte kan tas ut bör därför staten ersättas på annat sätt, företrädesvis genom att erhålla preferensaktier med rösträtt. Alternativt kan stöd i form av kapitaltillskott (kapitaltillskottsprogrammet) eller att andra åtgärder kommer ifråga. För sådana stöd bör staten erhålla ersättning som inkluderar risktagandet.¹⁵⁴

5.6 Prövning i särskilda fall

Enligt Stödlagens 1 kap. 5 § ska prövningar av kapitel 3 och 4 ske av Prövningsnämnden. Kapitel 3 i Stödlagen rör just prövningen av villkor för statligt stöd i vissa fall. Kapitel 4 behandlar inlösen av de aktier som staten förvärvar genom kapitaltillskott. Stödmyndigheten, d.v.s. Riksgäldskontoret, får föreslå att Prövningsnämnden prövar ett förslag om avtal till statligt stöd till kreditinstitut och dess villkor, se Stödlagen 3 kap. 1 §. Enligt Stödlagen 3 kap. 2 § får prövningsnämnden jämka villkoren om de är oskäligen. Vad som avses med detta är närmast jämkning enligt Avtalslagens 36 §. Tvister vid tolkningen och tillämpningen av stödavtalet får prövas av Prövningsnämnden om parterna inte avtalat annat.¹⁵⁵

5.7 Finansieringsmetoden

Stödlagen möjliggör för staten att vidta stödåtgärder gentemot kreditinstitut. Det är emellertid stadgat i Stödlagen att villkoren för stödavtalet måste säkerställa att utbetalda medel återbetalas och att ersättning erhålls för den risk staten åtar sig. Även om det är kreditinstituten själva som ska finansiera stödåtgärderna kan kapitaltillskott behöva genomföras. Enligt Stödlagens 7 kap. 1 § ska de ersättningar som staten mottar, enligt 2 kap. 2 § i samma lag, överföras till ett räntebärande konto i Riksgäldskontoret. Till detta konto ska även de pengar staten återfått överföras. De medel som finns på kontot, tillsammans med övriga tillgångar som anskaffats enligt Stödlagen, utgör en stabilitetsfond. Om brist uppkommer på kontot får obegränsade medel lånas upp i Riksgäldskontoret.¹⁵⁶ Regeringen avsåg i propositionen till Stödlagen att införa en stabilitetsavgift när marknadsförhållandena normaliserats. Avgiften avser att återspegla den risk som staten åtar sig.¹⁵⁷ I en lagrådsremiss om införande av stabilitetsavgifter föreslår Regeringen att avgiften ska fastställas till 0,036 procent av vissa utvalda förpliktelser i enlighet med den fastställda balansräkningen för kreditinstitutet. Samtliga kreditinstitut ska erlägga stabilitetsavgift. Mot bakgrund av det rådande

---

¹⁵⁴ Prop. 2008/09:61, s. 41.

¹⁵⁵ Stödlagen 3:4.

¹⁵⁶ Prop. 2008/09:61, s. 46f.

¹⁵⁷ Ibid, s. 49.

finansiella läget kommer emellertid enbart hälften av denna avgift att tas ut under 2009 och 2010. Kreditinstitutet får även avräkna hälften av avgifterna för den statliga garantin, för det fall att sådana erlagts.¹⁵⁸ I dagsläget finansieras bristen i stabilitetsfonden av lån från statsbudgeten.

---

¹⁵⁸ Lagrådsremiss om införande av stabilitetsavgift.

6 Stödprogrammen

6.1 Lagstiftning kring stödprogrammen

Stödlagen är ett ramverk som möjliggör för genomförandet av de två stödprogrammen som denna uppsats behandlar. Bankgarantiprogrammet har blivit kodifierat i förordning (2008:819) om statliga garantier till banker m.fl. (bankgarantiförordningen) och kapitaltillskottsprogrammet i förordning (2009:46) om kapitaltillskott till solventa banker m.fl. (kapitaltillskottsförordningen). Vidare har både bankgaranti- och kapitaltillskottsprogrammet, såsom två separata stödscheman, varit föremål för preliminär undersökning av Kommissionen. Däremot har inte stabilitetsavgiften underrättats Kommissionen.

6.2 Bankgarantiprogrammet

Med det svenska garantiprogrammet åsyftas möjligheten för staten att avtala med kredit- och bostadsinstitut om statliga garantier för institutens upplåning, i enlighet med Stödlagen 1 kap. 2 § 1 st. Den statliga garantin åsyftar att säkerställa att kreditinstituten kan fullgöra sina betalningsåtaganden i rätt tid.¹⁵⁹

6.2.1 Anslutna institut

För närvarande är följande institut anslutna till garantiprogrammet:

- Swedbank AB
- Swedbank Hypotek AB
- Sveriges Bostadsfinansieringsaktiebolag (SBAB)
- Volvofinans Bank AB
- Carnegie Investment AB
- Skandinaviska Enskilda Banken AB¹⁶⁰

6.2.2 Generellt garantiavtal

Ett kredit- och bostadsinstitut som vill delta i garantiprogrammet måste först, genom skriftlig ansökan, ingå ett garantiavtal med

---

¹⁵⁹ Prop. 2008/2009:61, s. 39.

¹⁶⁰

https://www.riksdagen.se/templates/RGK_Templates/TwoColumnPage_17090.aspx, 2009-05-13.

Riksgäldskontoret.¹⁶¹ För att få erhålla garantier enligt Stödlagen krävs att institutet har minst sex procents primärkapital och minst nio procents total kapitaltäckning. Prissättningen för garantin ska vara differentierad i förhållande till den risk staten åtagit sig.¹⁶² Statens åtaganden för garantier får vid varje tidpunkt uppgå till sammanlagt högst 1 500 miljarder kronor.¹⁶³ Vad gäller garantierna som lämnas till ett enskilt institut är taket för refinansiering det högsta av 1) summan av förfallande skuldförbindelser utgivna av institutet, och 2) 20 procent av institutets inlåning på konto från allmänheten den 1 september 2008.¹⁶⁴ Garantiavtalet upprättas med stöd av 9 § i Bankgarantiförordningen. Det generella garantiavtalet kan likställas med ett borgensavtal eller en kreditförsäkring där staten mot en avgift träder in om institutet inte kan betala sina långivare. Enligt avtalet ålägges emellertid Riksgäldskontoret ingen skyldighet att ge kreditinstitutet några garantier. Det rör sig istället om en garantiram såsom ett prognos- och fördelningsinstrument.¹⁶⁵ När kreditinstitutet väl ingått det generella garantiavtalet kan det ansöka om statlig garanti för sina lån. Två stycken garantimodeller erbjuds kreditinstituten av Riksgälden, som på statens vägnar agerar stödmyndighet. Det rör sig om garanti för enskilt lån samt programgaranti för låneprogram. De specifika avtalen mellan staten och kreditinstituten är sekretessbelagda enligt Sekretesslagen 8 kap. 24 §, emellertid är avtalsmallarna offentligtgjorda på Riksgäldskontorets hemsida.¹⁶⁶ Av avtalsmallarna går det således att utläsa avtalsmekanismernas huvudsakliga drag men inte några detaljerade villkor.

6.2.3 Garanti för enskild skuldförbindelse

Garantiavtalet för enskilt lån är ett borgensavtal där Riksgälden garanterar att fullgöra kreditinstitutets skuldförbindelser, såsom för egen skuld.¹⁶⁷ Garantin för enskilda lån utfärdas direkt genom garantiavtalet. Ett infriande

---

¹⁶¹ Riksgäldens föreskrifter till förordning om statliga garantier till banker m.fl. (RGKFS 2008:1), 3, 9 §§.

¹⁶² Prop. 2008:09:61, s. 29.

¹⁶³ Förordning (2008:819) om statliga garantier till banker m.fl., 7 §. Högst 500 miljarder kronor får avse skuldförbindelser med en löptid mellan tre och fem år.

¹⁶⁴ Förordning (2008:819) om statliga garantier till banker m.fl., 8 §.

¹⁶⁵ Se Riksgäldskontorets generella garantiavtalsmall (Bilaga A) punkt 3.3, <https://www.riksdagen.se/Dokument/Riksgäldskontoret%20och%20statsfinanserna/Finansiell%20stabilitet/Garantiprogrammet/Avtal/Garantiavtal%20rev%2020090428%20v%205.pdf>, 2009-06-09.

¹⁶⁶

https://www.riksdagen.se/templates/RGK_Templates/TwoColumnPage_17092.aspx, 2009-05-13.

¹⁶⁷ I likhet med ett borgensavtal. Se Riksgäldskontorets garantiavtalsmall för enskilt lån (Bilaga B) punkt 3.1,

<https://www.riksdagen.se/Dokument/Riksgäldskontoret%20och%20statsfinanserna/Finansiell%20stabilitet/Garantiprogrammet/Avtal/Garanti%2020090428%20v3.pdf>, 2009-06-09.

av garantin kan framställas till Riksgälden av fordringshavaren.¹⁶⁸ Garantimallen omfattar emission för utgivande av skuldförbindelse. De skuldförbindelser som kan omfattas av garantin är obligationer och sådana skuldförbindelser som potentiellt kan bli föremål för kapitalmarknadshandel. Detta inkluderar säkerställda obligationer¹⁶⁹ samt penningmarknadsinstrument, till exempel bankcertifikat. Dessutom omfattas skuldförbindelser som ger avkastning i form av fast eller rörlig ränta samt har en löptid över 90 dagar för säkerställda obligationer och inte över tre år för övriga skuldförbindelser. En sådan skuldförbindelse får inte vara efterställd.¹⁷⁰ Av garantimallavtalet framgår att Riksgälden, och därmed staten, åtar sig ett proprieborgensansvar.¹⁷¹ Borgensansvaret är vitt med tanke på att garantin med undantag för uttryckliga begränsningar är oåterkallelig och obegränsad.¹⁷² Trots allt förefaller det inte röra sig om en s.k. global guarantee med tanke på att garantin är begränsad till skuldförbindelsen ifråga.¹⁷³

6.2.4 Programgaranti för låneprogram

Till skillnad för garanti för enskilda lån kräver en programgaranti ett tilläggsavtal till det enskilda garantiavtalet. Till tilläggsavtalet iordningställes ett programgarantidokument där de enskilda lånen under programmet ansluts. De enskilda lån som ansluts till programgarantidokumentet omfattas av en garanti.¹⁷⁴

6.2.5 Kommissionens inställning till det svenska bankgarantiprogrammet

Den 27 oktober 2008 notifierade Sverige bankgarantiprogrammet till Kommissionen, såsom en statsstödsrättslig åtgärd. Denna underrättelseskyldighet åligger staten genom artikel 88.3 EGF. Kommissionen godkände garantiprogrammet temporärt fram till 30 april 2009 i beslut N 533/2008 den 30 oktober, alltså tre dagar efter

---

¹⁶⁸ Ibid, punkt 4.1.

¹⁶⁹ Att obligationen är säkerställd innebär att viss egendom, kallad säkerhetsmassa, blir reserverad för obligationsinnehavarnas fordringar. Se vidare lag (2003:1223) om utgivning av säkerställda obligationer.

¹⁷⁰ Förordning (2008:819) om statliga garantier till banker m.fl. Se också https://www.riksgalden.se/Dokument/Riksgaldskontoret%20och%20statsfinanserna/Finansiell%20stabilitet/Garantiprogrammet/Information%20garantiprogram/Information_om_Garantiprogrammet_0902.pdf, 2009-06-09.

¹⁷¹ Se Riksgäldkontorets garantiavtalsmall för enskilt lån punkt 3.1, fn 167. Riksgälden tecknar borgen "såsom för egen skuld".

¹⁷² Ibid, punkt 3.2. Garantin är dock begränsad till skuldförbindelsen ifråga.

¹⁷³ Ibid, punkt 3.3.

¹⁷⁴

https://www.riksgalden.se/templates/RGK_Templates/TwoColumnPage_17092.aspx, 2009-05-11.

underrättelsen. Efter en preliminär granskning av det svenska garantiprogrammet beslutade Kommissionen enligt artikel 4.3 i processförordningen att inte invända vad gällde förenligheten med den gemensamma marknaden. Kommissionen ansåg att bankgarantiprogrammet omfattade inslag av statligt stöd, men också innehöll delar som syftade till att säkerställa att åtgärderna överensstämde med EG-fördragets statsstödsregler. Kommissionen ansåg vidare att bankgarantiprogrammet var baserat på icke diskriminerande grunder, då det var öppet för samtliga solventa kreditinstitut som är etablerade och verksamma i Sverige. Kommissionen ansåg även att de strikta grunder som garantierna gavs på säkerställde att statstödet begränsades till vad som var nödvändigt för att det svenska finansiella systemet skulle återhämta sig. Detta var särskilt mot bakgrund av att de kreditinstitut som omfattades av garantin var ålagda att betala en marknadsmässig avgift. Garantiprogrammet omfattades således av undantaget från fördragets regler om statligt stöd i artikel 87.3 b EGF.¹⁷⁵

Sverige notifierade Kommissionen den 16 januari år 2009 om en förändring i stödschemat, vilket godkändes i beslut N26/2009 den 29 januari. Ändringen omfattade bland annat en utvidgning av definitionen av kreditmarknadsbolag i förordning 2008:819 om statligt stöd till banker m.fl. Definitionen av kreditmarknadsbolag förändrades till att omfatta bolag med en betydande utlåning på den svenska marknaden, sannolikt för att förordningen även skulle omfatta statliga SBAB. Dessutom innehöll underrättelsen en förändring i stödprogrammet som syftade till att tillåta bankerna att fördela garantier inom koncernen. Detta gav bankerna möjligheten att allokera stödet inom bolagsgruppen,¹⁷⁶ vilket utgjorde den centrala i förändringen i stödschemat.¹⁷⁷

I ett tredje beslut den 28 april 2009, N 154/2009, beslutade Kommissionen, efter att ha underrättats den 16 mars, att inte hysa några vidare invändningar till en förlängning av det temporära bankgarantiprogrammet. Garantiprogrammet undantas därmed återigen från statsstödsreglerna temporärt, fram till 30 oktober 2009.¹⁷⁸

---

¹⁷⁵ Kommissionens beslut N 533/2008.

¹⁷⁶ Kommissionens beslut N 26/2009.

¹⁷⁷ Telefonintervju med Aino Bunge, Finansdepartementet, 2008-05-07. Aino Bunge har arbetat med handläggningen av bankstödpaketet vid Finansdepartementet. Enligt Aino Bunge såg Finansdepartementet möjligheten att allokera stödet inom koncernen som den centrala förändringen i stödschemat.

¹⁷⁸ Kommissionens beslut N 154/2009. Beslutet är ännu inte publicerat i Official Journal.

6.2.6 Statliga garantier och statsstödsreglerna

Kommissionen är av den åsikten att statliga garantier normalt faller under definitionen av statsstöd enligt artikel 87.1 EGF och måste notifieras enligt artikel 88.3 EGF. Detta gällde även för bankgarantiprogrammet. När handeln mellan medlemsstater påverkas av garantin krävs det att stödmottagaren ska ha betalt en armlängsavgift, en *arm length fee*, till staten för att åtgärden ska falla utanför artikel 87.1 EGF.¹⁷⁹ Detta kan ses som ett exempel på *marknadsinvesterarprincipen*. Denna princip innebär att när staten åtar sig någonting gentemot en stödmottagare, utgör detta åtagande/stöd ett statsstöd enligt artikel 87.1 EGF om en privat garant/långgivare inte hade påtagit sig samma åtagande, med tanke på dennes affärsmässiga position.¹⁸⁰ Normalt sett är stödet det belopp som utgör skillnaden mot kostnaden för ett lån enligt marknadsmässig prissättning.¹⁸¹

När Kommissionen har att ta ställning till en enskild garanti som påstås ha beviljats med tillämpning av bankgarantischemat, får Kommissionen inte utan vidare granska den direkt i förhållande till statsstödsreglerna. Före dess att ett förfarande inleds ska en kontroll ske av huruvida stödet omfattas av det allmänna stödprogrammet (bankgarantiprogrammet) och uppfyller villkoren som fastställts i beslutet om godkännande. Om kontrollen ej skedde skulle Kommissionen vid granskningen av varje enskild stödåtgärd, såsom en individuell bankgaranti utgiven under bankgarantiprogrammet, kunna ändra sitt beslut om godkännande, vilket redan förutsätter en granskning i förhållande till artikel 88 EGF. Därigenom skulle Kommissionen riskera att handla i strid med principen om legitima förväntningar.¹⁸² Ett stöd som utgör en strikt och förutsebar tillämpning av villkoren som fastställts i beslutet om godkännande av det allmänna stödsystemet anses således utgöra ett existerande, och därmed lagligt, stöd. Kommissionen behöver därmed inte underrättas om ett enskilt stöd som omfattas av bankgarantiprogrammet.¹⁸³ Emellertid måste Kommissionen underrättas om åtgärden om någon oklarhet råder, exempelvis en större förändring i stödschemats budget.¹⁸⁴ Om så ej sker kan stödschemat och de individuella garantierna bli processuellt olagliga.

---

¹⁷⁹ Kommissionens tillkännagivande om tillämpningen av artiklarna 87 och 88 i EG-fördraget på statligt stöd i form av garantier, OJ C 071/14, 11.03.2000 s. 14–18, p. 2.1.1.

¹⁸⁰ Hancher et al, s. 231.

¹⁸¹ Kommissionens tillkännagivande om tillämpningen av artiklarna 87 och 88 i EG-fördraget på statligt stöd i form av garantier, OJ C 071/14, 11.03.2000 s. 14–18, p. 4.2 och 4.3.

¹⁸² Denna princip har diskuterats i avsnitt 3.7.1.

¹⁸³ Mål C-321/99 P *ARAP* mot *Kommissionen* [2002] ECR I-4287, p. 83.

¹⁸⁴ Kommissionens tillkännagivande om tillämpningen av artiklarna 87 och 88 i EG-fördraget på statligt stöd i form av garantier, O.J. C71/14, 11.03.2000, p. 4.4.

För att en konkurrent ska kunna ifrågasätta förenligheten för enskilda garantier under bankgarantiprogrammet krävs att gemenskapsdomstolarna får möjlighet att ompröva och upphäva bankgarantiprogrammets förenlighet med den gemensamma marknaden under artikel 87.2 b EGF. En förutsättning är att en konkurrent väcker talan om stödets förenlighet med fördraget. Här uppkommer problemet med konkurrenters bristande talerätt i statsstödsfall inför svenska domstolar, vilket diskuterades i avsnitt 4. Om EG-domstolen bedömer att en individuell garanti inte faller in under garantiprogrammet blir stödet som utgivits olagligt och måste återbetalas.¹⁸⁵ Detsamma gäller om EG-domstolen finner att garantiprogrammet i sig icke är förenligt med den gemensamma marknaden.¹⁸⁶ Domstolens materiella granskning av Kommissionens beslut är emellertid begränsad till att pröva om Kommissionen gjort en uppenbart oriktig bedömning, en *manifest error of assessment*. Eftersom granskningen av stödets förenlighet med fördraget kräver kvalificerade ekonomiska och sociala bedömningar, kan gemenskapsdomstolarna inte ersätta Kommissionens beslut om ingen uppenbart oriktig bedömning skett. Kommissionen har således ett betydande utrymme för skönsmässiga bedömningar.¹⁸⁷

Vad gäller det svenska garantiprogrammet tog Kommissionen beslutet N 533/2008 blott tre dagar efter underrättelsen, vilket kan jämföras men normal handläggningstid för statsstödsärenden på cirka fem månader.¹⁸⁸ Med tanke på den skyndsamma handläggningstiden förefaller det finnas en viss risk för en uppenbart oriktig bedömning. Om bankgarantiprogrammet skulle bedömas såsom materiellt olagligt av gemenskapsdomstolarna måste stödbeloppet återkrävas. En stödmottagare kan normalt inte hävda legitima förväntningar som försvar mot ett återbetalningskrav eftersom en aktsam affärsman borde kunna bedöma huruvida proceduren i artikel 88.3 EGF åtföljts.¹⁸⁹

---

¹⁸⁵ Stödet är då att se som ett nytt stöd som inte underrättats Kommissionen enligt artikel 1(f) i processförordningen (processuell olaglighet).

¹⁸⁶ I detta fall blir bankgarantiprogrammet att se som ett materiellt olagligt stöd enligt fördraget, vilket kräver att det olagliga stödet återkrävs, enligt artikel 14 i processförordningen.

¹⁸⁷ Mål T-149/95, *Établissements J. Richard Ducros* [1997] ECR II-2031, p. 63; Mål T-266/94 *Skibsværftsforeningen* [1996] ECR II-1395, p. 170; Mål C-372/97, *Italien mot Kommissionen* [2004] ECR I-3679, p. 83; Mål T-349/03 *Corsica Ferries France SAS* [2005] ECR II-2197, p. 138; Förenade målen C-346/03 & C-529/03 *Giuseppe Atzeni* [2006] ECR I-1875, p. 84 och Mål T-17/03 *Schmitz-Gotha Fahrzeugwerke GmbH* [2006] ECR-II-1139, p. 41.

¹⁸⁸ Föreläsning med Leo Flynn, Juridiska fakulteten i Lund 2008-12-13. Leo Flynn arbetar som administratör på Generaldirektoratet för konkurrens vid Europeiska kommissionen och är specialist inom statsstödsfrågor. Den exceptionellt snabba handläggningstiden skedde även då flertalet övriga medlemsländer i EU fick sina bankstöd godkända av Kommissionen.

¹⁸⁹ Mål C-24/95 *Alcan* [1997] ECR I-1591, p. 28.

6.3 Kapitaltillskottsprogrammet

6.3.1 Kapitalinjektion för solventa kreditinstitut

I förordningen 2009:46 om kapitaltillskott till solventa banker m.fl. kodifieras möjligheten för staten att ge kapitaltillskott till kreditinstitut, mot bakgrund av Stödlagens 1 kap. 2 § 1 st. Kapitaltillskott ska ges för att undvika en allvarlig störning av det finansiella systemet i Sverige.¹⁹⁰ Programmet innebär att Riksgälden, efter Regeringens godkännande, kan tillskjuta kapital i form av aktiekapital eller hybridkapital.¹⁹¹ Det rör sig således om ett avtal om riktad nyemission från banken till staten. Genom tillskottet ökar staten sitt aktiekapital i banken. Det tillskott som lämnas till en bank får motsvara högst två procent av bankens kapitaltäckning.¹⁹² Kapitaltillskottet som lämnas av staten får högst uppgå till 50 miljarder kronor.¹⁹³ Kapitaltillskottsprogrammet ingås genom avtal mellan kreditinstitutet och staten, genom Riksgäldskontoret.¹⁹⁴ Programmet är tillfälligt och stöd får inte lämnas enligt förordningen efter 17 augusti 2009. Kapitaltillskotten kan ske på två olika sätt. Den första möjligheten är en marknadstransaktion där 30 procent av kapitaltillskottet måste komma från privata investerare.¹⁹⁵ Den andra möjligheten är direkta kapitaltillskott där Riksgäldskontoret deltar i en riktad emission och därmed förvärvar aktier eller skuldförbindelser i form av konvertibler.¹⁹⁶

6.3.2 Kommissionens inställning till kapitaltillskottsprogrammet

I beslut N 69/2009 godkände Kommissionen den svenska stödordningen då den syftar till att förstärka finansieringen av realekonomin genom att tillhandahålla kapital till banker. Stödpaketet överensstämde med Kommissionens riktlinjer för åtgärder till stöd för banker under finanskrisen.¹⁹⁷ Vidare menade Kommissionen att åtgärderna var tidsbegränsade och krävde en betydande andel privata investeringar utöver den statliga åtgärden. Kommissionen drog därför slutsatsen att stödpaketet

---

¹⁹⁰ Förordning 2009:46 om kapitaltillskott till solventa banker m.fl., 2 §.

¹⁹¹ Ibid, 4, 7 §§. Hybridkapital är en kombination av två olika finansiella instrument, vanligtvis ett mellanting mellan en obligation och en aktie. Se <http://www.investopedia.com/terms/h/hybridsecurity.asp>, 2009-06-16.

¹⁹² Förordning 2009:46 om kapitaltillskott till solventa banker m.fl., 10 §.

¹⁹³ Ibid, 11 §.

¹⁹⁴ Ibid, 12 §.

¹⁹⁵ Ibid, 8 §.

¹⁹⁶ Ibid, 9 §.

¹⁹⁷ Communication from the Commission — The recapitalisation of financial institutions in the current financial crisis: limitation of aid to the minimum necessary and safeguards against undue distortions of competition, OJ C 10/03 15.1.2009.

var ett lämpligt sätt att åtgärda en allvarlig störning i den svenska ekonomin och därför var förenligt med artikel 87.3 b EGF. Staten tillhandahåller aktie- och hybridkapital (s.k. klass 1-kapital) endast mot att privata investerare lämnar ett betydande bidrag (minst 30 procent av insatsen). Därmed deltar staten i kapitaltillskottet på liknande villkor som de privata investerarna, något som utgör en garanti för att kapitalet tillhandahålls till marknadsränta i enlighet med Kommissionens riktlinjer om rekapitalisering av banker. Vidare är kapitaltillskottet knutet till vissa begränsningar av de ersättningar som bolagen kan betala ut. Som tidigare nämnts återfinns två separata delar i kapitaltillskottsprogrammet. Vad gäller de marknadsbaserade transaktionerna, där privata investerare måste bidra med 30 procent av kapitaltillskottet, har Sverige åtagit sig att informera Kommissionen om vidtagna åtgärder. Informationsplikten kan sannolikt inte knytas till några direkta sanktioner då det inte rör en underrättelseplikt enligt artiklarna 87.1 och 88.3 EGF. Vad gäller de direkta kapitaltillskotten till enskilda institut är Sverige däremot skyldigt att videra en formell underrättelse till Kommissionen efter varje enskilt framhandlat avtal mellan stat och bank.¹⁹⁸

6.3.3 Kapitaltillskott till Nordea

Den 26 februari 2009 beslutade Regeringen att godkänna ett avtal om kapitaltillskott mellan Riksgäldskontoret och Nordea Bank AB. Bakgrunden till beslutet var att Nordea den 10 februari 2009 presenterade ett styrelsebeslut om att genomföra en nyemission med företrädesrätt för de befintliga aktieägarna om cirka 2,5 miljarder Euro. Staten kommer att delta med sin pro rata-andel, vilken motsvarar 5,5 miljarder svenska kronor. Staten är för övrigt Nordeas största aktieägare med 19,9 procent ägarandelar. Staten deltar i nyemissionen på likvärdiga marknadsmässiga villkor som de övriga aktieägare.¹⁹⁹ Av denna anledning förefaller det inte heller som att Sverige nödgas notifiera Kommissionen, med tanke på beslut N 69/2009. Detta beror på att kapitaltillskottet till Nordea omfattas av det godkända kapitaltillskottsprogrammet. Att utreda huruvida åtgärden utgör stöd enligt artikel 87.1 EGF eller ej är således irrelevant. Avtalet om kapitaltillskott är konfidentiellt enligt Sekretesslagen 8 kap. 24 §. Emellertid framgår av Finansdepartementets beslut att avtalet är utformat i enlighet med Kapitaltillskottsförordningen. I enlighet med förordningens 4 § är det Riksgäldskontoret som ingått avtalet och beslutat om kapitaltillskottet, varpå Regeringen godkänt detta. Villkoren för tillskottet regleras genom avtalet mellan Nordea och staten genom Riksgäldskontoret, enligt 12 § i

---

¹⁹⁸ Kommissionens beslut N 69/2009.

¹⁹⁹ Finansdepartementet, beslut Fi2009/1837.

kapitaltillskottsförordningen och tillskottet finansieras genom stabilitetsfonden.²⁰⁰

---

²⁰⁰ Ibid.

7 Analys och avslutning

7.1 Underättelseplikten och svenska bankstöd

Den svenska regeringen har enligt artikel 88.3 EGF en skyldighet att notifiera Kommissionen om förändringar i existerande stödscheman. Förändringar i existerande stöd utgör formellt sett ett nytt stöd och måste därför notifieras. EG-domstolen har tidigare uttalat sig om att en förändring i ett stödschemas budget på mindre än 20 procent inte utgör en sådan förändring att stödschemat på nytt måste notifieras. Emellertid kan man föreställa sig andra förändringar än rent monetära, vilket skulle innebära att förändringen måste notifieras. Vad gäller garantiprogrammet är det synnerligen svårt att förutse hur en förändrad lagstiftning kring bankgarantiprogrammet skulle påverka garantins storlek. Av denna anledning har Sverige också underrättat Kommissionen om två förändringar i stödschemat. Enligt uppgift från Aino Bunge är det möjligt att Sverige lagligen kunnat underlåta att notifiera Kommissionen om vissa mindre detaljförändringar i bankgarantiprogrammet.²⁰¹ Dock notifierades Kommissionen för säkerhets skull då en underlåten notifiering skulle innebära att det finns risk för att de stödmottagande bankerna tvingas återbetala stödet. Förändringen i stödschemat blir processuellt olaglig om det rör sig om en förändring som faller in under artikel 1 c i processförordningen.

Eftersom Kommissionen redan godkänt bankgarantiprogrammet behöver Sverige inte notifiera Kommissionen om de garantiavtal som ingås med enskilda institut, under förutsättning av att de omfattas av bankgarantiprogrammet.²⁰² E contrario betyder detta att om det enskilda garantiavtalet, som för övrigt är konfidentiellt, på minsta sätt faller utanför garantiprogrammet är Sverige principiellt skyldigt att underrätta Kommissionen om det nya stödet. Underlåten notifiering skulle innebära att stödet och garantiavtalet per automatik blir processuellt olagligt. I sådana fall är Kommissionen skyldig, enligt artikel 14 i processförordningen, att besluta om återkrav. Eftersom de enskilda avtalen är sekretessomgärdade är det emellertid i dagsläget en synnerligen svår uppgift för en konkurrent att tillse huruvida det enskilda garantiavtalet omfattas av det godkända garantiprogrammet eller ej.

---

²⁰¹ Telefonintervju med Aino Bunge, Kansliråd på Finansdepartementet, 2009-05-07.

²⁰² Mål C-321/99 P *ARAP* mot *Kommissionen* [2002] ECR I-4287, p. 83.

Vad gäller kapitaltillskottsprogrammet har Kommissionen fastslagit ett krav om att Sverige är skyldigt att notifiera de direkta kapitaltillskotten till enskilda institut. Däremot förefaller marknadsmässiga kapitaltillskott omfattas av programmet, varför dessa enskilda tillskottsavtal inte behöver notifieras separat. En underlåtelse att underrätta om ett direkt icke-marknadsmässigt kapitaltillskott innebär att stödet blir processuellt olagligt och att Kommissionen därmed är skyldig att besluta om återkrav. I skrivande stund är det enbart Nordea som erhållit ett direkt kapitaltillskott. Detta har Kommissionen informerats om men ingen formell underrättelse har skett.²⁰³ Det förefaller emellertid heller inte som om Sverige behöver notifiera Kommissionen om marknadsmässiga individuella stöd som omfattas av det godkända kapitaltillskottsprogrammet, enligt beslut N 69/2009.

Kapitaltillskottsprogrammet ska finansieras med hjälp av stabilitetsfonden. Sverige har inte underrättat Kommissionen om stabilitetsfonden, något som potentiellt gör att hela programmet riskerar att ifrågasättas vad gäller förenligheten med den gemensamma marknaden, om det råder en sammanlänkning mellan avgiften och stödet. Emellertid förefaller inte stabilitetsavgiften ha någon påverkan på stödets storlek, varför en gemenskapsrättslig sammanlänkning inte existerar i dagsläget. Finansdepartementets bedömning att inte notifiera stabilitetsfonden torde därmed vara korrekt och en konkurrent kan därför inte framgångsrikt väcka talan om stabilitetsfondens förenlighet med EG-fördraget.

7.2 Återbetalning av procesuellt olagliga stöd

Mot bakgrund av det rättsliga läget efter *CELF*-fallet kan ett återkrav av ränta innebära återbetalning av stora belopp, särskilt då räntan är beräknad på kapitaliserad basis. Emellertid är det uppenbart att konkurrenters möjlighet att fullständigt lita på den direkta effekten av genomförandeförbundet märkbart försämrats efter målet. Detta kommer att innebära ökade svårigheter för Kommissionen att fullständigt återställa situationen som rådde före implementeringen av det procesuellt olagliga stödet. Det är därför sannolikt att få privata tvisteparter kommer att väcka talan för ett återkrav enligt gemenskapsrätten, då det värsta scenariot för stödmottagaren är återbetalningen av räntan för det olagliga stödet. Till stor del överför *CELF*-fallet skyldigheten att kräva återbetalning av det olagliga stödet till nationella domstolar.

---

²⁰³ Telefonintervju med Aino Bunge, Kansliråd på Finansdepartementet, 2009-05-07.

7.3 Talerätten och bankstödet i konkurs

Avsaknaden av specifika processer samt en separat övervakningsmyndighet för statsstöd i Sverige förefaller alarmerande, med tanke på enskilda konkurrenters rättsskydd och möjlighet att förlita sig på överträdelse av genomförandeförbudet. Svenska konkurrenter förefaller befinna sig i en ofördelaktig position med tanke på att det i svensk rätt är svårt att pröva och verkställa ett beslut om återkrav som grundar sig på en överträdelse av genomförandeförbudet i artikel 88.3 EGF. Personligen är jag tveksam om interimistiska förbud och skadestånd är tillräckliga rättsmedel för att garantera enskild verkställbarhet av beslut om återbetalning i Sverige. Såsom den svenska lagstiftningen om interimistiska förbud och skadestånd är utformad garanterar dessa rättsmedel nämligen varken ett effektivt genomförande av gemenskapsrätten eller enskilda konkurrenters rättsskydd.²⁰⁴ Ett interimistiskt förbud mot fortsatta utbetalningar återställer inte snedvridningen av konkurrensen, som skett genom implementeringen av ett olagligt stöd. Vad gäller skadestånd så är det särskilt problematiskt att full återbetalning, vid överträdelse av genomförandeförbudet, inte är nödvändigt enligt gemenskapsrätten efter *CELF*-målet. Av den anledningen måste konkurrenter väcka talan om fullt återkrav inför nationell domstol. Det förefaller emellertid svårt att bevisa det kausala sambandet mellan överträdelsen av artikel 88.3 EGF och den skada konkurrenten lidit. Därför kan stödmottagaren hävda att stödets belopp är irrelevant för skadeståndet, och konkurrenten kan då bli begränsad till att påvisa kausalsamband med räntebeloppet.²⁰⁵

Eftersom interimistiska förbud och skadestånd har en otillräcklig verkan vad gäller att fullt återställa den konkurrenssituation som rådde innan ett stöds implementering, måste svenska domstolar tillse att konkurrenter kan väcka talan för att försöka återkräva stödet. Detta gäller även i de fall då Kommissionen redan godkänt stödets förenlighet med den gemensamma marknaden, såsom skett för de svenska bankstöden, eftersom Kommissionen kan ha gjort en uppenbart oriktig bedömning. Vad gäller fastställsetalan så har en konkurrent i princip inte möjlighet att väcka en sådan talan gentemot ett stödmottagande kreditinstitut. Därför har en fastställsetalan ingen verkställbar effekt gentemot stödmottagaren. Den kvarstående möjligheten för en konkurrent är således fullgörelsetalan. Emellertid medför svårigheterna för en konkurrent att väcka en fullgörelsetalan enligt Rättegångsbalken att enskildas rättigheter, såsom garanterade av EG-fördraget, undermineras. Därför är de nationella reglerna

---

²⁰⁴ Se O. Espelund, s. 322.

²⁰⁵ Se T. Jaeger, s. 287f.

som begränsar konkurrenters talerätt för fullgörelsetalan i strid med gemenskapsrätten.²⁰⁶ EG-domstolens praxis är kristallklar, nationell domstol har en skyldighet att skydda enskildas, såsom konkurrenters, rättighet att säkerställa att ett åsidosättande av genomförandeförbudet i artikel 88.3 EGF kan sanktioneras och att beslut om återkrav kan verkställas.²⁰⁷

Enligt Konkurslagen kan ett stödmottagande institut faktiskt få fortsätta verksamheten efter konkursen, trots att stödet befunnits vara olagligt. Därmed tillåter svensk konkurslagstiftning den snedvridning av konkurrensen, som orsakats av åsidosättande av genomförandeförbudet, att fortlöpa efter konkursen. Enligt min mening innebär detta att svensk konkurslagstiftning inte garanterar den omedelbara och effektiva implementeringen av beslut om återkrav.²⁰⁸ Denna fråga skulle särskilt aktualiseras om Sverige inte notifierade Kommissionen om en förändring i bankgarantiprogrammet, alternativt om ett individuellt kapitaltillskott. Visserligen kan det tyckas osannolikt att någon av de stora svenska bankerna skulle ställas inför en konkursrisk. Dock bör det understrykas att Lehman Brothers konkurs i USA också kom oväntat och plötsligt, varför detta påpekande är relevant. För att konkurslagstiftningen ska överensstämma med gemenskapsrätten måste Sverige sannolikt genomföra en förändring i regleringen. Exempelvis skulle Regeringen kunna föreslå ett krav på att stödmottagarens rörelse omedelbart läggs ned under insolvensförfarandet, såvida Kommissionen tagit ett beslut om återkrav.

7.4 Stödprogrammets mekanismer

De svenska statsstöd till kreditinstitut, vilka undersökts i denna uppsats, innefattar statliga garantier och kapitaltillskott. Stödpaketen har tillkommit mot bakgrund av den senaste tidens oroligheter på den internationella finansmarknaden samt risken för allvarliga störningar av det svenska finansiella systemet. Aktiviteten hos Kommissionen och det svenska Finansdepartementet har under det senaste året varit mycket hög. I syfte att underlätta för medlemstaterna att framta stödpaket till nationella banker har Kommissionen utarbetat riktlinjer där man möjliggjort att få bankstödspaket undantagna enligt artikel 87.3 b EGF. Denna situation får anses aningen anmärkningsvärd då Kommissionen, såsom den fria konkurrensens väktare, medger undantag från konkurrensreglerna av den anledningen att

---

²⁰⁶ O. Espelund, s. 322f. Se även J. Hettne & M. Fritz "EU:s statsstödsregler i nationell tillämpning: Behövs effektivare tillsyn och kontroll i Sverige?", Rapport från Konkurrensverket, 2008, s. 38.

²⁰⁷ Mål C-354/90 *Fédération Nationale* [1991] ECR I-5505, p. 12.

²⁰⁸ Se även O. Espelund, s. 322f.

finansskrisen innebär en mycket allvarlig störning för en medlemsstats ekonomi.

7.4.1 Bankgarantiprogrammet

Stödlagen sätter ramarna för stödet till svenska kreditinstitut. Genom lagen ges möjligheten att ge bankerna statliga garantier och kapitaltillskott för att minska deras likviditetsrisker. Av de fyra stora svenska bankerna har Swedbank och SEB ingått garantiavtal med staten. Garantiprogrammet innebär att staten åtar sig ett omfattande proprieborgensansvar för bankernas skuldförbindelser, såsom för egen skuld. Denna breda garanti ska säkerställa att bankerna fullgör sina betalningsåtaganden i tid. Detta ska i sin tur underlätta för finansiering och upplåning bankerna emellan, genom att förstärka kreditinstitutens förtroende för varandra. Staten garanterar endast bankernas skuldförbindelser, d.v.s. aktiekapital omfattas inte av garantiåtagandet. Detta beror till stor del på att aktiekapital är rent riskkapital och att en ägare inte har rätt att återfå det satsade aktiekapitalet, förutom vid ett möjligt överskott vid likvidation. Det är emellertid möjligt att staten garanterar ett enskilt instituts åtaganden som inte är av rent betalningsmässig karaktär, t.ex. förpliktelser mot leverantörer eller producenter eller bankens garanti- och borgensåtaganden. Det generella garantiavtalet mellan stat och bank är närmast att jämställa med en kreditförsäkring, där staten står som garant för bankernas skulder. I likhet med en försäkring tar också staten en avgift för garantin. Själva garantin är inte accessorisk till en särskild skuldförbindelse utan det rör sig om en bred garanti. Vad gäller garantin för enskilt lån så rör det sig här om en accessorisk garanti, gentemot den enskilda skuldförbindelsen. Statens borgensansvar enligt garantiavtalet för enskilt lån är därmed begränsat till det enskilda lånet som kreditinstitutet, såsom låntagare, upptagit hos annan långivare.

Det är osannolikt att en affärsmässig kreditgivare skulle påtagit sig ett så omfattande borgensansvar som staten gjort gentemot de kreditinstitut som deltar i bankgarantiprogrammet. Eftersom programmet därmed inte uppfyller det privata investerartestet utgör det ett statligt stöd enligt artikel 87.1 EGF. Mycket riktigt underrättades Kommissionen om det svenska garantiprogrammet och ett godkännande togs tre dagar efter underrättelsen. Den korta tiden är att jämföra med den normala handläggningstiden på cirka fem månader. Enligt uppgifter från Aino Bunge på Finansdepartementet var denna skyndsamma handläggning beroende på att Kommissionen redan framtagit riktlinjer för medlemsstaterna beträffande möjligheten att ge statligt stöd till banker. Godkännandet handlade därmed i princip om att undersöka huruvida det svenska garantiprogrammet uppfyllde de kriterier

som Kommissionen satt upp, då man redan preliminärt godkänt nationella stödprogram för statliga garantier till nationella banker.²⁰⁹

Visserligen har Kommissionen en central roll på statsstödsrättens område men dess beslut är ingalunda definitivt. Det faktum att Kommissionen godkänt det svenska statsstödet innebär inte att gemenskapsdomstolarna är förhindrade att pröva stödets förenlighet med den gemensamma marknaden i en framtida tvist. Emellertid måste Kommissionen ha tagit ett uppenbart oriktigt beslut vad gäller stödets förenlighet för att en konkurrent ska kunna överpröva godkännandet. Gemenskapsdomstolarna är således inte behöriga att direkt ompröva Kommissionens ekonomiska och sociala överväganden. Dock bör det poängteras att den anmärkningsvärt korta handläggningstiden torde öka risken för uppenbara felbedömningar. Kommissionens beslut om de svenska bankstöden har på intet vis uppnått status av *res judicata*, utan talan kan väckas av en enskild konkurrent.

7.4.2 Kapitaltillskottsprogrammet

Kapitaltillskottsprogrammet innebär att staten tillskjuter kapital till solventa banker mot att utfå aktier eller konvertibla skuldförbindelser. I praktiken blir således staten ägare, eller utökar sitt ägande om man redan innehar aktier i kreditinstitutet. Kapitaltillskottet får sammanlagt inte överskrida 50 miljarder svenska kronor. Det får heller inte motsvara mer än två procent av bankens kapitaltäckningsgrad. Kapitaltillskottsprogrammet kan inte klassificeras som varken bankgaranti eller kreditförsäkring. Istället är programmet en riktad nyemission där staten tillförsäkras säkerhet i form av ägande (aktier) som ersättning för det kapitaltillskott som ges. Kapitaltillskottsprogrammet består av två delar, marknadstillskottet och det direkta tillskottet. Med det marknadsmässiga kapitaltillskottet deltar staten i nyemissionen såsom en privat investerare. Enligt kapitaltillskotts-förordningen måste minst 30 procent av kapitaltillskottet komma från privata investerare. Det direkta tillskottet är emellertid ett mer renodlat statstöd till bankerna där staten förvärvar antingen aktier eller skuldkonvertibler för sitt kapitaltillskott.

Genom att kapitaltillskottprogrammet godkänts av Kommissionen såsom stödschema kan de kapitaltillskott som omfattas av programmet inte bli processuellt olagliga enligt EG-fördragets statsstödsregler. Emellertid stadgade Kommissionens beslut N 69/2009 att de kapitaltillskott som inte är marknadsmässiga, men inryms i kapitaltillskottsförordningen, formellt måste underrättas Kommissionen på individuell basis. I dagsläget har emellertid inte staten givit ett sådant icke-marknadsmässigt kapitaltillskott

---

²⁰⁹ Telefonintervju med Aino Bunge, Kansliråd på Finansdepartementet, 2009-05-07.

till någon bank. Om så skulle bli fallet innebär emellertid en underlåten underrättelse att stödet per automatik blir olagligt. Ett sådant stöd måste återkrävas från stödmottagaren enligt processförordningen

7.5 Avslutande betraktelser

Finanskrisen har varit av sådan dignitet för medlemsländernas ekonomier att Kommissionen öppnat upp för godkännande av nationella bankstödsprogram i en omfattning som troligen inte skådats tidigare inom statsstödsrätten. Att Kommissionen klassificerar bankerna kreditkris som så pass allvarligt att stöd kan undantas enligt artikel 87.3 b EGF är en tydlig indikation på krisens genomslag. För att sätta detta i perspektiv påpekade statsstödsexperten Leo Flynn vid Kommissionen att denna artikel aldrig tidigare godkänts såsom ett undantag till det principiella förbudet mot statsstöd, även om det har argumenterats i doktrinen för att energikrisen på 1970-talet var av sådan omfattning att den skulle kunnat medföra undantag under artikel 87.3 b EGF. Även den exceptionellt skyndsamma handläggningstiden vid Kommissionen indikerar en vilja hos gemenskapens institutioner att komma till rätta med de likviditetsproblem som råder på den inre marknaden.²¹⁰ Visserligen är krisens omfattning djup och genomgående men det måste likväl ifrågasättas om krispaketet som godkänts inte medför en alltför omfattande konkurrensnedvridning. Av denna anledning är det särskilt viktigt att det finns tydliga möjligheter för konkurrenter att pröva och få verkställt beslut om återkrav av statliga stödåtgärder.

Med uppsatsen har jag velat påvisa att det råder uppenbara problem för konkurrenter att kontrollera och pröva lagligheten av statliga stödåtgärder i Sverige. Jag hoppas även kunna lämna bidrag till den juridiska doktrinen avseende de svenska bankstödens mekanismer, ett ämne som ännu inte behandlats. Uppsatsen bryter här ny mark kring problem som knapphändigt diskuteras men som sannolikt kommer att öka i betydelse i framtiden. Konkurrensnedvridningen konkretiseras nämligen särskilt mot bakgrund av den rekapitalisering som bankerna tillförsäkras av svenska staten genom bankgaranti- och kapitaltillskottsprogrammet. Att staten, genom bankgarantiprogrammet, garanterar bankernas skulder till ett sammanlagt belopp om högst 1500 miljarder svenska kronor får anses anmärkningsvärt, även om bankerna måste erlagga ersättning för garantiåtagandet. Denna kreditförsäkring hade bankerna sannolikt inte kunnat erhålla av en privat långgivare mot bakgrund av det rådande konjunkturläget. Staten åtar sig nämligen ett nära nog fullt borgensansvar, något som avsevärt förbättrar den

---

²¹⁰ Föreläsning med Leo Flynn, Administratör på Generaldirektoratet för konkurrens vid Europeiska kommissionen, Juridiska fakulteten, Lund 2008-12-13

stödmottagande bankens likviditetssituation. Kapitaltillskottsprogrammet avser däremot snarare att förbättra bankernas resultat- och balansräkningar genom att öka det egna kapitalet i kreditinstituten. Denna lösning utgör en riktad nyemission där staten tillförsäkras ägande i form av aktier som ersättning för kapitalinjektionen. I skrivande stund har staten endast givit kapitalinjektion till Nordea, och därmed också ökat sin aktieandel i banken. Stödprogrammen underlättar för kreditinstituten att erhålla kapital från andra kreditinstitut och investerare.

I likhet med vad jag tidigare argumenterat för i doktrin är de specifika problemen i den svenska process- och konkurslagstiftning av sådan dignitet att de sannolikt strider mot gemenskapsrättens likvärdighets- och effektivitetsprincip.²¹¹ Detta är ett problem som blir särskilt tydlig med tanke på EG-domstolens dom i *CELF* fallet, där numera endast räntan måste återbetalas om ett stöd är processuellt, men inte materiellt, olagligt. Svensk rätt är i avsaknad av en ansvarig myndighet och tydliga processer för att återkräva olagligt statsstöd. Mot bakgrund av finanskrisen har även bilindustrin tilldelats stöd i Sverige och det är sannolikt att även flertalet andra branscher kan komma i fråga för stödåtgärder. Av denna anledning, i kombination med Sveriges påfallande undanlåtande att notifiera Kommissionen angående stödåtgärder, kommer statsstödsfrågorna i den närmsta framtiden sannolikt att få en mer framträdande roll. Min förhoppning är att den svenska lagstiftaren ser över trettonde kapitlet i Rättegångsbalken och åttonde kapitlet i Konkurslagen för att nå överensstämmighet med gemenskapsrätten. I annat fall löper Sverige risk för att EG-domstolen i framtiden underkänner den svenska lagstiftningen på området, vilket skedde med delar av den svenska arbetsrätten i *Laval*-målet.²¹² Om detta skulle ske blir rättsosäkerheten på området än mer problematisk för både staten, konkurrenter och stödmottagare, än om Regeringen vidtar åtgärder på förhand. Att vidta förebyggande åtgärder är därför klokt eftersom lagstiftaren då får längre tid på sig att bedöma hur man på bästa sätt ska omkonstruera den nationella lagstiftningen för att nå förenlighet med gemenskapsrätten.

---

²¹¹ O. Espelund s. 322f.

²¹² Mål C-341/05 *Laval* [2007] ECR I-11767.

Bilaga A

Garantiavtal mellan Kreditinstitut och Svenska staten genom Riksgäldskontoret avseende garantier enligt förordning (2008:819) om statliga garantier till banker m.fl. (punkt 3).

3. GARANTIRAM

3.1 Statens åtagande för garantier som lämnas enligt Bankgarantiförordningen får enligt 7 § i förordningen vid varje tidpunkt sammanlagt uppgå till högst 1 500 miljarder kronor, varav högst 500 miljarder kronor får avse säkerställda obligationer med en löptid mellan tre och fem år. Åtagandena för de garantier som Riksgälden lämnar till ett institut får inte vid någon tidpunkt överstiga sådant belopp som beräknas enligt 8 § Bankgarantiförordningen. Bankgarantiförordningen reglerar exklusivt i vilken situation garantierna ska utfärdas.

3.2 Det högsta sammanlagda värdet av de Garantier som Riksgälden lämnar för Skuldförbindelser under detta Garantiavtal är begränsat till sådant prognostiserat belopp som fastställts i enlighet med 8 § Bankgarantiförordningen och som anges i den vid var tid gällande bilaga 1 ("Garantiram").

3.3 Garantiramen utgör ingen skyldighet för Riksgälden att lämna Garantier till Institutet. Garantiramen är enbart ett prognos- och fördelningsinstrument.

Bilaga B

Riksgäldskontorets mall för garanti för viss emission under svenskt program (punkt 3).

3. GARANTI

3.1 För fullgörandet av Emittentens samtliga betalningsförpliktelser gentemot Fordringshavarna enligt Skuldförbindelsen tecknar Riksgälden härigenom borgen såsom för egen skuld ("Garantin").

3.2 Med förbehåll för de uttryckliga begränsningar och villkor som följer av detta garantidokument är Garantin oåterkallelig och ovillkorad.

3.3 Garantin gäller endast den angivna Skuldförbindelsen och avser endast Emittentens förpliktelser i dess egenskap av emittent enligt Skuldförbindelsen.

Käll- och litteraturförteckning

Böcker

Afrell, Lars; Klahr, Håkan & Samuelsson, Per, *Lärobok i kapitalmarknadsrätt*, Norstedts Juridik, Stockholm 1998.

Falkman, Henrik, *Bankrörelse- Risker och riskhantering i banker*, Norstedts Juridik, Stockholm 2002.

Groussot, Xavier, *General Principles of Community Law*, Europa Law Publishing, Groningen 2006.

Hancher, Leigh; Ottevanger, Tom & Slot, Piet Jan, *EC State Aids*, Upplaga 3, Sweet & Maxwell, London 2006.

Hunt, Ben & Terry, Chris, *Financial institutions and markets*, Thomson, Melbourne 2005.

Ingvarsson, Torbjörn, *Borgensliknande säkerhetsrätter*, Norstedts Tryckeri, Stockholm 2000.

Jans, Jan; de Lange, Roel; Prechal, Sacha & Widdershoven, Rob, *Europeanisation of Public Law*, Europa Law Publishing, Groningen 2007.

Ramberg, Christina, *Kontraktstyper*, Norstedts Juridik, Solna 2005

Wallin, Gösta, *Borgen och tredjemanspant*, Upplaga 3:1, Norstedts Juridik, Stockholm 2002.

Periodiskt tryck

Bernitz, Ulf ”Förbjudet statsstöd till Konsum i Åre: Avgöranden från EU-kommissionen och svensk kammarrätt”, *Europarättslig Tidskrift* 2008 (3).

Bernitz, Ulf ”Statsstödsrätten och Sverige: Hög Tid för Lojal Implementering?”, *Europarättslig Tidskrift* 2007 (3).

Billing, Magnus ”Återbetalning av olagligt statsstöd och talerätt”, *Svensk Juristtidning* 1998 (2).

Espelund, Ola ”Recovery of Unlawful State Aid and Private Enforcement in Sweden”, *Europarättslig Tidskrift* 2009 (2).

Giraud, Adrien “A study of the notion of legitimate expectations in State aid proceedings: Abandon all hope, ye who enter here”, *Common Market Law Review* 2008 (45).

Jaeger, Thomas "The CELF-Judgment: A Precarious Conception of the Standstill Obligation", *European State Aid Law Quarterly* (2008).

Simonsson, Ingeborg "State Aid Supervision and Enforcement in Sweden", *Europarättslig Tidskrift* 2006 (4).

Sinnaeve, Adinda "State aid procedures: Development since the entry into force of the procedural regulation", *Common Market Law Review* 2007 (44).

Winters, Jan A. "Re(de)fining the Notion of State Aid in Article 87(1) of the EC Treaty", *Common Market Law Review* 2004 (41).

Svensk lagstiftning

Förmånsrättslag (1970:979)

Förordning (2009:46) om kapitaltillskott till solventa banker m.fl.

Förordning (2008:819) om statliga garantier till banker m.fl.

Förordningen (1988:674) om statligt stöd till näringslivet

Konkurslag (1987:672)

Lag (1915:218) om avtal och andra rättshandlingar på förmögenhetsrättens område

Lag (2004:297) om bank- och finansieringsrörelse

Lag (2006:1371) om kapitaltäckning och stora exponeringar

Lag (1970:471) om marknadsdomstol

Lag (2003:1223) om utgivning av säkerställda obligationer

Preskriptionslag (1981:130)

Riksgäldens föreskrifter till förordning om statliga garantier till banker m.fl. (RGKFS 2008:1)

Rättegångsbalk (1942:740)

Sekretesslag (1980:100)

Offentligt tryck

Lagrådsremiss om införande av stabilitetsavgift

Regeringens proposition 1986/87:90 om ny konkurslag.

Regeringens proposition 2008/09:61 om stabilitetsstärkande åtgärder för det svenska finansiella systemet.

Statens Offentliga Utredning 2007:71

Fördrag

Konsoliderade versioner av Fördraget om Europeiska Unionen och Fördraget om Upprättandet av Europeiska Gemenskapen. OJ C 321E, 29.12.2006.

Gemenskapsrättslig sekundärrätt

Rådets förordning (EG) nr 659/1999 av den 22 mars 1999 om tillämpningsföreskrifter för artikel 93 i EG-fördraget, OJ L 83, 27.3.1999 s. 1-9. [citerad: processförordningen]

Kommissionens förordning (EG) 794/2004 implementering av Rådets förordning (EG) 659/1999 om tillämpningsföreskrifter för artikel 93 i EG-fördraget, OJ L 140/1, 30.4.2004, s. 1-134. [citerad: implementeringsförordningen]

Kommissionens beslut N 533/2008, JOCE C/308/2008.

Kommissionens beslut N 26/2009, JOCE C/37/2009.

Kommissionens beslut N 69/2009, JOCE C/52/2009.

Kommissionens beslut N 154/2009, n.y.r.

Dokument från Kommissionen

Communication from the Commission - The application of State aid rules to measures taken in relation to financial institutions in the context of the current global financial crisis, OJ C 270, 25.10.2008, p. 8–14.

Communication from the Commission — The recapitalisation of financial institutions in the current financial crisis: limitation of aid to the minimum necessary and safeguards against undue distortions of competition, OJ C 10/03, 15.1.2009.

Communication from the Commission — Temporary Community framework for State aid measures to support access to finance in the current financial and economic crisis, OJ C 83/01, 7.4.2009.

Community guidelines on State aid for SMEs, OJ C 213, 19.8.1992.

Gemenskapens riktlinjer för statligt stöd för undsättning och omstrukturering av företag i svårigheter, OJ C 244, 1.10.2004.

Kommissionens tillkännagivande om tillämpningen av artiklarna 87 och 88 i EG-fördraget på statligt stöd i form av garantier, OJ C 71/14, 11.03.2000.

Notice on cooperation between national courts and the Commission in the State aid field, OJ C 312, 23.11.1995.

Tilkännagivande från Kommissionen - Effektivare verkställighet av kommissionsbeslut som ålägger medlemstater att återkräva olagligt och oförenligt statligt stöd, OJ C 272, 15.11.2007.

Rapporter

Finanssektorns stabilitet, Finansinspektionen, rapport 2008:18.

Hettne, Jörgen & Fritz, Maria "EU:s statsstödsregler i nationell tillämpning: Behövs effektivare tillsyn och kontroll i Sverige?", Rapport från Konkurrensverket, 2008.

Avtalsmallar

Multicurrency Revolving Facility Agreement, January 2009, Loan Market Association.

Riksgäldskontorets garantiavtalsmall: Garantiavtal mellan Kreditinstitut och Svenska staten genom Riksgäldskontoret avseende garantier enligt förordning (2008:819) om statliga garantier till banker m.fl, <https://www.riksgalden.se/Dokument/Riksgaldskontoret%20och%20statsfinanserna/Finansiell%20stabilitet/Garantiprogrammet/Avtal/Garantiavtal%20rev%2020090428%20v%205.pdf>, 2009-06-09.

Riksgäldkontorets garanti för enskilt lån: Mall för garanti för viss emission under svenskt program, <https://www.riksgalden.se/Dokument/Riksgaldskontoret%20och%20statsfinanserna/Finansiell%20stabilitet/Garantiprogrammet/Avtal/Garanti%2020090428%20v3.pdf>, 2009-06-09.

Elektroniska källor

Bernanke, Ben Shalom. The Economic Outlook. (2008) *Federal Reserve Bank of the United States*,

<http://www.federalreserve.gov/newsevents/testimony/bernanke20080117a.htm>, 2009-05-11.

British Bankers Association (bbalibor),

<http://www.bbalibor.com/bba/jsp/polopoly.jsp;jsessionid=a2FNUsldW6Me?d=1621>, 2009-05-13.

Investopedia,, <http://www.investopedia.com/terms/h/hybridsecurity.asp>, 2009-06-16.

MacWhirter, Iain "Mother of all bubbles prepares to burst". (2008) Sunday Herald,

<http://www.sundayherald.com/display.var.2104855.0.0.php?utag=26270>, 2009-05-05.

Sveriges Riksbank, Stibor fixing,
<http://www.riksbank.se/templates/stat.aspx?id=16738>, 2009-05-13

Riksgäldskontoret, Anslutna institut i Garantiprogrammet,
https://www.riksdagen.se/templates/RGK_Templates/TwoColumnPage_17090.aspx, 2009-05-13.

Riksgäldskontoret, Garantiprogrammet,
https://www.riksdagen.se/templates/RGK_Templates/TwoColumnPage_17092.aspx, 2009-05-13.

Riksgäldskontoret, Allmän information om det svenska garantiprogrammet,
http://www.riksdagen.se/Dokument/Riksgäldskontoret%20och%20statsfinanserna/Finansiell%20stabilitet/Garantiprogrammet/Information%20garantiprogram/Information_om_Garantiprogrammet_0902.pdf, 2009-05-13.

Riksgäldskontoret- Ordlista,
https://www.riksdagen.se/templates/RGK_Templates/WordPage_1457.aspx, 2009-06-02.

Riksgäldskontoret- Ordlista,
https://www.riksdagen.se/templates/RGK_Templates/WordPage_1488.aspx, 2009-06-02.

Riksgäldskontoret- Ordlista,
https://www.riksdagen.se/templates/RGK_Templates/WordPage_1486.aspx, 2009-06-02.

The credit crunch: Postcards from the ledge". (2007-12-19) *The Economist*.
http://www.economist.com/opinion/displaystory.cfm?story_id=10334574,
2009-05-11.

Muntliga källor

Föreläsning med Leo Flynn, Administrator vid Generaldirektoratet för konkurrens (specialist inom statsstödsfrågor) vid Europeiska kommissionen, Juridiska fakulteten i Lund 2008-12-13.

Telefonintervju med Aino Bunge, Kansliråd på Finansdepartementet, 2008-05-07.

Övrigt

Principles of European Contract Law

Finansdepartementet, Beslut Fi2009/1837

Study Group on a European Civil Code

Rättsfallsförteckning

Nytt Juridiskt Arkiv

NJA 1984 s. 215

NJA 1993 s. 436

NJA 1996 s. 202

NJA 2000 s. 773

Förslag till avgörande från generaladvokat

Förslag till avgörande av generaladvokat Jakobs den 14 december 1995 i Mål C-39/94 *SFEI* [1996] ECR I-03547

Förslag till avgörande av generaladvokat Mazak den 24 maj 2007 i Mål C-199/06 *CELF* [2008] ECR I-469

Avgöranden från Förstainstansrätten

Mål T-266/94 *Skibsværftsforeningen* [1996] ECR II-1395

Mål T-149/95 *Établissements J. Richard Ducros* [1997] ECR II-2031

Mål T-35/99 *Keller mot Kommissionen* [2002] ECR II-261

Mål T-366/00 *Scott mot Kommissionen* [2007] ECR II-797

Förenande målen T-195 & 207/01 *Government of Gibraltar mot Kommissionen* [2002] ECR II-2309

Förenade målen T-116 & 118/01 *Vizcaya mot Kommissionen* [2003] ECR II-2957

Mål T-109/01 *Fleuren Compost mot Kommissionen* [2004] ECR II-127

Mål T-349/03 *Corsica Ferries France SAS*, [2005] ECR II-2197

Mål T-17/03 *Schmitz-Gotha Fahrzeugwerke GmbH* [2006] ECR-II-1139

Mål T-423/05 R *Olympiaki Aeroporia Ypiresies mot Kommissionen*, order den 29 januari 2007, ECR II-6

Avgöranden från EG-domstolen

Mål 30/59, *Gezamenlijke Steenkolenmijnen in Limburg mot High Authority* [1961] ECR 1

Mål 120/73 *Lorenz* [1974] ECR 1471

Mål 173/73 *Kommissionen mot Italien* [1974] ECR 709

Mål 730/79 *Philip Morris* [1980] ECR 2671

Förenade målen 205/82 till 215/82 *Deutsche Milchkontor* [1983] ECR 2633

Mål C-52/84 *Kommissionen mot Belgien* [1986] ECR

Mål 223/85 *RSV mot Kommissionen* [1987] ECR 4617

Mål 310/85 *Deufil mot Kommissionen* [1987] ECR 901

Mål 94/87 *Kommissionen mot Tyskland* [1989] ECR I-175

Mål C-142/87 *Belgien mot Kommissionen* [1990] ECR I-959

Mål C-5/89 *Kommissionen mot Tyskland* [1990] ECR I-3437
Mål C-213/89 *Factortame* [1990] ECR I-2433

Förenade målen C-87/90 till 89/90 *Verholen* [1991] ECR I-3757
Mål C-354/90 *Fédération Nationale* [1991] ECR I-5505
Mål C-313/90 *CIRFS mot Kommissionen* [1993] ECR I-1125
Mål C-72 & 73/91 *Sloman Neptun* [1993] ECR I-887
Förenade målen C-278/92, C-279/92 & C-280/92 *Spanien mot Kommissionen* [1994] ECR I-4103
Mål C-42/93 *Spanien mot Kommissionen* [1994] ECR I-4175
Mål C-39/94 *SFEI* [1996] ECR I-3547
Mål C-24/95 *Alcan* [1997] ECR I-1591
Mål C-280/95 *Kommissionen mot Italien* [1998] ECR I-259
Mål C-372/97 *Italien mot Kommissionen* [2004] ECR I-3679
Mål C-78/98 *Preston* [2000] ECR I-3201
Mål C-378/98 *Kommissionen mot Belgien* [2001] ECR I-5107
Mål C-379/98 *Preussen Elektra* [2001] ECR I-2099
Mål C-499/99 *Kommissionen mot Spanien* [2002] ECR I-603
Mål C-321/99 P *ARAP mot Kommissionen* [2002] ECR I-4287

Mål C-404/00 *Kommissionen mot Spanien* [2003] ECR I-6695
Mål C-13/01 *Safalero* [2003] ECR I-8679
Förenade målen C-261/01 & C-262/01 *Van Calster* [2003] ECR I-12249.
Mål C-201/02 *Wells* [2004] ECR I-723
Mål C-345/02 *Pearle* [2004] ECR I-07139
Mål C-174/02 *SWNB* [2005] ECR I-85
Mål C-175/02 *Pape* [2005] ECR I-127
Mål C-276/03 P *Scott mot Kommissionen* [2005] ECR I-8437
Mål C-415/03 *Kommissionen mot Grekland* [2005] ECR I-3875
Förenade målen C-266-270, 276 & 321-325/04 *Nazairdis* [2005] ECR I-9481
Förenade målen C-346/03 & C-529/03 *Giuseppe Atzeni* [2006] ECR I-1875
Mål C-71/04 *Xunta de Galicia* [2005] ECR I-7419
Förenade målen C-393/04 & C-41/05, *Air Liquide* [2006] ECR I-5293
Mål C-368/04 *Transalpine Ölleitung* [2006] ECR I-09957
Förenade målen C-392/04 & C-422/04 *i-21 Germany GmbH och Arcor* [2006] ECR I-8559
Mål C-232/05 *Kommissionen mot Frankrike* [2006] ECR I-10071
Mål C-341/05 *Laval* [2007] ECR I-11767
Mål C-432/05 *Unibet* [2007] ECR I-2271
Mål C-199/06 *CELF* [2008] ECR I-469
Mål C-384/07 *Wienstrom* [2008] n.y.r.